

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**ABSOLUTNÍ A RELATIVNÍ NEPLATNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ
POVINNÉHO V EXEKUČNÍM ŘÍZENÍ**

PETR KUČERA

PLZEŇ, 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vytvořil zcela samostatně s využitím literatury a zdrojů informací vyjmenovaných v níže uvedeném seznamu.

V Plzni dne 21. března 2014

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval vedoucí diplomové práce paní JUDr. Jitce Wolfové, a to za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a připomínky, kterými přispěla k jejímu vypracování.

Zároveň bych chtěl poděkovat mé rodině a přátelům za podporu nejen při psaní této práce, ale po celou dobu mého studia.

Obsah

1	Úvod	8
2	Právní úkon a právní jednání	10
2.1	Právní úkon	10
2.1.1	Náležitosti právního úkonu	10
2.1.1.1	Svobodnost, vážnost, určitost a srozumitelnost	10
2.1.1.2	Způsobilost k právním úkonům a jednání v duševní poruše	15
2.1.1.3	Odporování zákonu, obcházení zákona a dobré mravy	18
2.1.1.4	Nemožnost plnění a forma právního úkonu	20
2.1.1.5	Omyl	21
2.2	Právní jednání	23
3	Absolutní a relativní neplatnost	25
3.1	Absolutní neplatnost	25
3.2	Relativní neplatnost	27
3.3	Absolutní a relativní neplatnost v novém občanském zákoníku	28
4	Obecně k pojmu exekuce	29
4.1	Exekuce v českém právním řádu	30
4.1.1	Soudní výkon rozhodnutí	30
4.1.2	Správní exekuce	31
4.1.3	Daňová exekuce	31
4.1.4	Exekuce podle exekučního řádu	32
4.2	Dopad novely 369/2012 Sb. na exekuční řízení	32
5	Průběh exekučního řízení	38
6	Účinky právních úkonů povinného v exekučním řízení	41
6.1	Absolutní a relativní neplatnost a provázanost s inhibitoriem	41
6.1.1	Generální inhibitorium - právní úprava účinná do konce října 2009 a absolutní neplatnost	43
6.1.2	Generální inhibitorium - návrh zákona a neúčinnost právních úkonů	49
6.1.3	Generální inhibitorium - právní úprava účinná do konce prosince 2012 a relativní neplatnost	51
6.1.3.1	Možný dopad relativní neplatnosti na úkony povinného - dědice	56
6.1.4	Generální inhibitorium - právní úprava účinná od 1. ledna 2013	58
6.1.5	Speciální inhibitorium	60

6.1.6	Arrestatorium	64
7	Závěr.....	66
8	Seznam použité literatury a jiné zdroje	69
9	Resumé	76

1 Úvod

Téma diplomové práce absolutní a relativní neplatnost právních úkonů povinného v exekučním řízení jsem si zvolil proto, že mi přišlo aktuální (i vzhledem k tomu, že měla zanedlouho vstoupit v účinnost novela exekučního řádu i občanského soudního řádu), prakticky využitelné a ne zcela obvyklé. Během studií jsem se o problematiku práva exekučního zajímal, absolvoval jsem i praxi u soudního exekutora, rovněž jsem se s exekucí setkal ve svém blízkém okolí. Dalo by se tedy říci, že jsem mohl na problematiku pohledět z obou stran barikády. Tyto pozitivní i negativní zkušenosti ovlivnily můj náhled na soudní exekutory, osoby povinné, průběh exekučního řízení a v konečném důsledku i na celý exekuční řád.

Cíl diplomové práce spatřuji v objasnění pojmu právní úkon, vylíčení jeho náležitostí, dále pak v představení absolutní a relativní neplatnosti a především v poukázání na problematiku týkající se neplatných právních úkonů povinného v exekučním řízení.

Při psaní diplomové práce jsem se samozřejmě snažil čerpat ze všech dostupných materiálů, které by o problematice absolutní a relativní neplatnosti právních úkonů povinného v exekučním řízení pojednávaly. Dovolím si tvrdit, že takových využitelných zdrojů opravdu mnoho není. Český psaná monografie o tomto tématu doposud neexistuje, odborné knihy zabývající se exekučním právem se látky dotýkají jen velmi okrajově, proto jsem se jako hlavní pramen rozhodl použít odborné články publikované především v právnických periodikách, tyto články jsou velmi podnětné a v některých případech pojednávají i o nejasných situacích a jejich možném teoretickém řešení, a soudní judikaturu, jež přináší zdůvodněné odpovědi na sporné otázky, které se vyskytly v soudní praxi.

Má diplomová práce je strukturována do pěti kapitol, které jsou dále rozděleny do podkapitol. Samotný text je doplňován poznámkovým aparátem. První dvě kapitoly tvoří část obecnou, zbylé tři část zvláštní.

V první kapitole uvádím definici právního úkonu, zmiňuji se o jeho druzích a dále popisují a charakterizují nutné náležitosti právního úkonu, na konci kapitoly rovněž hovořím o právním jednání.

Druhá kapitola se týká absolutní a relativní neplatnosti, zde představuji hlavní znaky obou koncepcí, nastiňuji jejich historický vývoj, dále pak výhody i nevýhody obou přístupů a to, čím se od sebe vzájemně odlišují.

Třetí kapitola pojednává o pojmu exekuce, uvádím v ní, jaké druhy exekucí český právní řád zná a co je pro ně určující, ke konci kapitoly jsem si dovolil krátkou zmínku o dopadu rozsáhlé novely exekučního řádu, která nabyla účinnosti v mezidobí od zvolení tématu práce do jejího odevzdání.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na průběh exekučního řízení se zmínkou o účinnosti jednotlivých inhibitorií pro povinného.

V páté kapitole se rozepisují o právních úkonech povinného, jejich absolutní a relativní neplatnosti, procesních institutech generálního a speciálního inhibitoria, popisují vývoj obou institutů v běhu času a snažím se zamyslet nad problémy a nejasnými situacemi, které v praxi již nastaly nebo které mohou v souvislosti s oběma zákazy v praktickém životě teprve nastat, zaměřuji se též na možné obejití obou institutů povinným. Poslední kapitolu zakončuji objasněním dalšího procesního institutu, kterým je arrestorium.

Při psaní práce jsem vycházel z aktuálního znění právních předpisů, v pasážích, kde se zmiňuji o historickém vývoji, jsem samozřejmě vycházel ze stavu dobového, dnes již neúčinného. Při interpretaci právních předpisů jsem využíval hlavně metodu logického výkladu a metodu gramaticko-sémantickou, výjimečně pak metodu systematického výkladu, v případě srovnávání dřívějšího a pozdějšího znění právních předpisů metodu komparatistiky. Místy se v textu objevují mé vlastní postřehy nad různými otázkami nebo úvahy *de lege ferenda*.

2 Právní úkon a právní jednání

2.1 Právní úkon

Právní úkon považují za významný terminus technicus oboru právo. Dalo by se říci, že právní úkon je bezpochyby základním stavebním kamenem každého právního odvětví, bez něj by nemohlo právo fungovat a právní vztahy mezi jednotlivými subjekty by se nemohly rozvíjet. Právní úkon úzce souvisí se subjektivním právem, které by se jednoduše a přesněji dalo vyjádřit synonymem oprávnění, a ještě úžeji s pojmem právní vztah, jelikož primární funkcí právního úkonu je vytváření práv a k nim ekvivalentním povinností mezi stranami právního vztahu.

Občanský zákoník (dnes už neúčinný) poskytuje zákonnou definici právního úkonu, když ho vymezuje jako „*projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.*“¹ Co konkrétně si ovšem pod pojmem právní úkon máme představit? S právními úkony se setkáváme dennodenně, nejtypičtějším právním úkonem je smlouva, kterou teorie práva považuje za dvoustranný či vícestranný právní úkon (k jejímu vzniku je tedy potřeba souhlasného projevu vůle alespoň dvou subjektů), avšak v průběhu života činíme i spoustu jednostranných právních úkonů (k jejich vzniku je potřeba projevu vůle jen jednoho subjektu), pod které by se dala podřadit například výpověď či závět'. Ne každý právní úkon je ale považován za platný, platným je pouze takový právní úkon, který způsobuje předpokládané právní následky, nyní si proto rozebereme, které náležitosti musí platný právní úkon splňovat.

2.1.1 Náležitosti právního úkonu

2.1.1.1 Svobodnost, vážnost, určitost a srozumitelnost

„*Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný.*“² Podle teorie je svoboda a vážnost považována za náležitosti vůle, kdežto určitost a srozumitelnost za náležitosti projevu.

„*Svobodou vůle se rozumí neexistence vnějších rušivých vlivů, které jednajícího člověka jinak zbavují volnosti rozhodnout se, zda určitý projev vůle*

---

¹ § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

² § 37 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

učiní či neučiní, nebo tuto jeho volnost nepřiměřeně omezují.“³ Nedostatek svobody vůle se rozumí jednání pod nedovoleným nátlakem z iniciativy jiného subjektu, nejčastěji druhého účastníka smlouvy nebo třetí osoby. Takovýto nátlak může být dvojího druhu, nátlak přímý, tedy fyzické donucení (*vis absoluta*) a nátlak nepřímý, neboli bezprávní výhrůžka (*vis compulsiva*).

V praxi se fyzické donucení vzhledem ke své nepraktičnosti vyskytuje zřídka, častěji se setkáme s bezprávní výhrůžkou. Aby se jednalo o nátlak přímý, nepostačuje pouze hrozba fyzickým násilím, nýbrž musí k samotnému fyzickému násilí dojít, typické je například vedení ruky osoby při podpisu smlouvy. Jako hraniční se jeví posouzení situace, kdyby byla vůle osoby ovlivněna drogami nebo hypnózou, v tomto případě není subjekt vystaven klasickému fyzickému násilí, přesto se podle mého názoru situace více blíží nátlaku přímému nežli bezprávné výhrůžce.

Za bezprávnou výhrůžku je považováno donucení psychického rázu, přízvisko bezprávní naznačuje, že výhrůžkou musí být vynucováno něco, co jí být vynucováno nesmí, považujeme toto za první podmínku. Pokud by totiž někdo vyhrožoval druhému něčím, co má právo udělat, nejednalo by se o bezprávní výhrůžku, ale o oprávněný nátlak⁴, samotné oprávnění ovšem nepostačuje, spolu s ním musí být kumulativně splněna podmínka souvislosti, tedy „oprávněná výhrůžka“ se musí týkat vynucovaného chování. Příkladně hrozba zabití osoby A adresovaná osobě B bude za bezprávnou výhrůžku považována (hrozí se něčím, co je samo o sobě považováno za protiprávní), stejně tak hrozba podání trestního oznámení osoby A na osobu B za předpokladu, že osoba B neuzavře s osobou A kupní smlouvu bude chápána jako bezprávní výhrůžka. Naopak pokud bude věřitel hrozit prodlévajícím dlužníkovi, že na něj podá u soudu žalobu na plnění nebo posléze návrh na výkon rozhodnutí, bude se jednat o výhrůžku oprávněnou, tedy takovou, která nebude způsobovat neplatnost.⁵ Druhou spolu s třetí podmínkou považuji za zcela logickou, bezprávní výhrůžkou musí být vyhrožováno subjektu, jehož jednání se vynucuje nebo osobám jemu blízkým,⁶ dále pak musí být mezi bezprávní výhrůžkou a donucovaným právním úkonem kauzální nexus, tedy příčinná souvislost. Poslední předpoklad může v praxi představovat těžkosti, bezprávní

---

³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 131

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2007, sp. zn. 33 Odo 808/2005

⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 132

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 1998, sp. zn. 3 Cdon 1522/96

výhrůzka musí dosahovat takové intenzity, aby s přihlédnutím k okolnostem a povaze konkrétního případu vyvolala u toho, komu byla určena, důvodnou bázeň. Tímto se i do jisté míry brání zneužívání institutu bezprávné výhrůžky v rukách domněle poškozeného. Posouzení důvodné bázně považuji za velmi subjektivní, i proto je velmi podnětné zjišťovat, jak se k ní staví Nejvyšší soud České republiky ve svých někdy odlišných rozsudcích. Pro úplnost je potřeba se zmínit o situaci, kdy je původcem bezprávné výhrůžky nikoli druhý účastník smlouvy (kontrahent), jak je tomu ostatně v praxi nejčastěji, ale třetí osoba. Právní úkon donucovaného je v takovém případě neplatný pouze tehdy, jestliže kontrahent nejen o existenci tohoto nátlaku věděl, ale rovněž jej i využil.⁷ Na tomto stanovisku se ustálila teorie i soudní praxe a já se s ním plně ztotožňuji.

„Projev, který je pouze zdánlivě projevem vůle a ve skutečnosti však tu vůle není anebo skutečná vůle je jiná, je neplatný.“⁸ Co se týče úkonu dvou či vícestranného, pokud smluvní straně není neváznost vůle jednající strany známa anebo ji ani vzhledem k okolnostem známa být nemohla, způsobuje takový úkon právní následky a především z hlediska právní jistoty je považován za platný. Nevázností vůle jsou stíženy úkony provedené při hře, na jevišti, v rámci vyučování nebo myšlené v žertu, ve zjevné nadsázce, dále úkony simulované.

Simulovaný právní úkon, jak už jeho označení napovídá, je úkonem předstíraným, tedy takovým, který má pouze působit jako úkon vážný, ve skutečnosti ale není zamýšlen vážně, jelikož nevyjadřuje vůli činit právní následky. Simulovaný právní úkon je neplatný. Se simulovaným projevem úzce souvisí institut vnitřní výhrady (mentální rezervace) a disimulace. V případě vnitřní výhrady (mentální rezervace) je tomu naopak než u simulovaného projevu, subjekt chtěl právní úkon učinit, ale nechtěl způsobit následky veškeré nebo alespoň některé z nich. Na takový právní úkon se pohlíží jako na platný, k mentální rezervaci se tedy nepřihlíží. S disimulací se v praxi setkáme častěji, dá se využít jako vhodný instrument pro obcházení zákona. Disimulací se rozumí zastírání právního úkonu, účastníci navenek dávají ve veřejnou známost úkon simulovaný, který zakrývá úkon pravý, ten, který je míněn vážně. Typická je situace, kdy účastníci za účelem vyhnutí se dani darovací simulují uzavření kupní smlouvy, ovšem ve skutečnosti jejich vůle směřuje ke smlouvě darovací, která je disimulovaným

⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2008, s. 317, shodně usnesení Ústavního soudu ze dne 28. července 2009, sp. zn. II ÚS 315/2000, shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 29 Odo 409/2006

⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 132

úkonem. Východiskem je, že na simulovaný právní úkon se hledí jako na neplatný, ale disimulovaný právní úkon neplatností postižen není⁹, tedy je zde respektována skutečná vůle stran, která má přednost před deklarovaným jednáním.

„Projev je neurčitý tehdy, nelze-li spolehlivě a přesně zjistit jeho obsah a nelze-li tuto neurčitost odstranit ani výkladem projevu, ani aplikací dispozitivních ustanovení zákona.“¹⁰ O výkladových pravidlech hovoří občanský zákoník následovně: „Právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.“¹¹ Zákon tímto pamatuje na situace, kdy určité slovo je dvou či víceznačné, tedy připouští více než jeden výklad, proto se přihlíží i k vůli. Pokud by vůle byla v rozporu s jazykovým projevem, upřednostnil bych výklad gramatický a lingvistický, určujícím by byl tedy projev před vůlí. „Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil a chrání se dobrá víra toho, komu byl právní úkon určen.“¹²

Pro úplnost doplním, že výkladová pravidla nalezneme i v dnes už neúčinném obchodním zákoníku, který má na věc jiný náhled: *„Projev vůle se vykládá podle úmyslu jednající osoby, jestliže tento úmysl byl straně, které je projev vůle určen, znám nebo jí musel být znám.“¹³ Občanský zákoník vychází z vůle, kdežto pro obchodní zákoník je primární úmysl konající osoby. „V případech, kdy projev vůle nelze vyložit podle odstavce 1, vykládá se projev vůle podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen.“¹⁴ Tedy pokud strana, již byl úkon určen, nevěděla nebo nemohla vědět o tom, co jednající strana zamýšlela, vykládá se projev vůle podle obvyklého významu. „Při výkladu projevu vůle podle odstavců 1 a 2 se vezme náležitý zřetel ke všem okolnostem souvisejícím s projevem vůle, včetně jednání o uzavření smlouvy a praxe, kterou strany mezi sebou zavedli, jakož i následného chování stran, pokud to připouští povaha věci.“¹⁵ „Projev vůle, který obsahuje výraz připouštějící různý výklad, je třeba v pochybnostech vykládat k tíži*

⁹ § 41a, odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 135

¹¹ § 35, odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹² § 35, odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹³ § 266, odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ § 266, odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ § 266, odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

*strany, která jako první v jednání tohoto výrazu použila.*¹⁶ Tento přístup se mi zamlouvá, každý by si měl chránit své zájmy a dbát na určitost svého jednání.

Určitost představuje kvalitativní stránku obsahu právního úkonu, k zachování platnosti právního úkonu je zapotřebí, aby jednající dokázal jednoznačným způsobem projevit svou vůli tak, aby byla objektivně pochopitelná, tedy aby typický účastník v postavení adresáta mohl vůli konajícího bez rozumných pochybností o jejím obsahu adekvátně vnímat.¹⁷ Jedná-li se o písemný právní úkon, a je-li text listiny nejasný, nejednoznačný, nepostačuje, že účastníci vědí, co je předmětem smlouvy, jelikož právní úkon by měl být srozumitelný i třetím osobám a neměl by u nich vzbuzovat důvodné pochybnosti.¹⁸ Za neurčitý se považuje rovněž právní úkon, který postrádá podstatnou náležitost (*essentials negotii*). Takováto neurčitost nelze odstranit výkladem. Neurčitost právního úkonu způsobuje jeho neplatnost.

Srozumitelnost vyjadřuje kvalitativní stránku způsobu projevu vůle, jeho formu. Nesrozumitelný je právní úkon, kterým jednající po jazykové stránce z důvodu vadného slovního či jiného zprostředkování nedosáhl jasného vyjádření vůle a ani výkladem nelze zjistit, co chtěl jednající projevit.¹⁹ Stejně jako u určitosti, tak i u srozumitelnosti se použijí výkladová ustanovení zmíněna výše. Z hlediska platnosti právního úkonu je třeba rozlišovat nesrozumitelnost absolutní (působící vůči všem), nesrozumitelnost relativní (působící jen vůči někomu) a nesrozumitelnost úkonu adresovaného spolu s nesrozumitelností úkonu neadresovaného. Absolutně nesrozumitelný neadresovaný úkon, stejně jako absolutně nesrozumitelný adresovaný úkon není vůbec za právní úkon pokládán. Relativně nesrozumitelný adresovaný úkon bude vůči tomu, komu byl určen, neplatný. Například rozešle-li oferent (navrhovatel smlouvy) návrh na uzavření smlouvy více osobám v řeči, která nebude jednomu z potenciálních oblátů (adresát návrhu) srozumitelná, bude nabídka platná vůči těm, jimž srozumitelná byla, a neplatná vůči tomu, komu byla nesrozumitelná.²⁰ Konečně relativně nesrozumitelný neadresovaný úkon je považován za platný. Takovým úkonem může být závět zůstavitele sepsaná v jazyce, který dědic neovládá.

---

¹⁶ § 266, odst. 4 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2005, sp. zn. 26 Cdo 404/2005

¹⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2008, s. 314, shodně rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009

²⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 134

2.1.1.2 Způsobilost k právním úkonům a jednání v duševní poruše

„Neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům.“²¹ Způsobilostí k právním úkonům se rozumí schopnost osoby brát na sebe vlastním jednáním práva a povinnosti. Rozdílné je vnímání způsobilosti k právním úkonům u fyzické a právnické osoby.

„Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí.“²² Zletilost se nabývá dovršením osmnácti let. Před dosažením osmnácti let se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství, takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné.²³ Zákon zde uvádí výjimku, když umožňuje nabytí zletilosti osobě starší šestnácti let uzavřením manželství s přivolením soudu.²⁴ V občanském právu tedy postačuje k dosažení plné způsobilosti dosažení zletilosti, to ovšem nepostačuje například pro oblast podnikání, podmínkou pro provozování živnosti je obligatorně dosažení věku osmnácti let,²⁵ naopak způsobilosti stát se zaměstnancem nabývá osoba obecně již dnem dosažení věku patnácti let.²⁶

Způsobilost k právním úkonům fyzické osoby vzniká jejím narozením a s postupem času se rozšiřuje. Osoby nezletilé mají tedy způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.²⁷ I přes toto objektivně stanovené hledisko mohou v praxi vznikat pochybnosti. Osmileté dítě má dozajista způsobilost ke koupi pečiva v samoobsluze a nemá způsobilost ke koupi osobního automobilu, jak by se ale nahlíželo na situaci, kdy se nezletilec přijetím hodnotného daru zároveň zavazuje i k nějakému následnému závazku, to je otázka. V pochybnostech může vyřešení poskytnout až rozhodnutí soudu. Jestliže nezletilý nemá k určitému právnímu úkonu způsobilost, může ho za něj vykonat jeho zákonný zástupce. „Pokud nejsou fyzické osoby k právním úkonům způsobilé, jednají za ně jejich zákonní zástupci.“²⁸ Způsobilost k právním úkonům fyzické osoby trvá do smrti (nebo do okamžiku prohlášení za mrtvého), pokud nebyla této způsobilosti během života zbavena: „Jestliže fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen

²¹ § 38 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²² § 8 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²³ § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ § 13 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ § 6 odst. 1 písm. a) zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ § 6 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ § 9 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ § 26 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

*přechodná, není vůbec schopna činit právní úkony, soud ji způsobilosti k právním úkonům zbaví.*²⁹ nebo jí nebyla omezena: „*Jestliže fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů je schopna činit jen některé právní úkony, soud její způsobilost k právním úkonům omezí a rozsah omezení v rozhodnutí určí.*“³⁰ Soud ve výše zmíněném rozhoduje v nesporném řízení o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům.³¹ Zajímavostí je, že návrh soudu je oprávněna podat i osoba, o jejíž způsobilost se jedná, nebo že soud může zahájit řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že se v obvodě jeho působnosti nachází osoba, u které je v důsledku jejího chování důvodné podezření z její nezpůsobilosti k právním úkonům. Institutem omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům se chrání zájmy nejen dotčené osoby, která je povětšinou neschopna v důsledku onemocnění psychického rázu chránit a uplatňovat svá práva, ale i osob ostatních, kterým by mohla v důsledku jednání dotčené osoby, jenž není schopna dodržovat povinnosti, ke kterým se zavázala, vzniknout škoda. Soud spolu s omezením či zbavením způsobilosti k právním úkonům osobě ustanoví zákonného zástupce, který se nazývá opatrovník.³² Opatrovníkem bývá zpravidla ustanovena příbuzná osoba, která ovšem musí s ustanovením souhlasit. Zajímavé jsou v praxi případy, kdy se opatrovníkem stane obec, která je poslední instancí a proto není oprávněna opatrovnictví odmítnout. Omezením nebo zbavením způsobilosti soud nekonstituuje stav trvalý a v budoucnu neměnný, pokud odpadnou nebo se změní důvody svědčící pro zbavení či omezení způsobilosti, soud způsobilost k právním úkonům stížené osobě navrátí.³³

Právnícká osoba je na rozdíl od fyzické osoby právním subjektem umělým, vytvořeným na základě zákona. Tato podstata právnícké osoby byla vyslovena v teorii fikce, která se prosadila až na počátku 19. století, (do té doby byla právní teorií odmítána myšlenka subjektu jiného než je lidská bytost), právnícká osoba je chápána jako fiktivní útvar stvořený po vzoru osoby fyzické. Způsobilost právnícké osoby k právním úkonům se váže k jejímu vzniku (typicky vzniká právnícká osoba například zápisem do obchodního rejstříku). „*Právní úkony právnícké osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnícké osoby, zakládací listinou*

²⁹ § 10 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ § 10 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³¹ § 186 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

³² § 27 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³³ § 10 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

nebo zákonem (statutární orgány).³⁴ Právnícká osoba pozbývá způsobilost k právním úkonům svým zánikem. Po dobu trvání právnícké osoby nelze její způsobilost k právním úkonům omezit či jí dokonce zbavit.

„Neplatný je právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou.“³⁵ Definicí duševní poruchy občanský zákoník nedisponuje, nicméně zákonné vymezení nalezneme v trestním zákoníku: „Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.“³⁶ Tento výklad navazuje na moderní zdravotnické vymezení, které chápe duševní poruchu jako zřetelnou odchylku od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a enviromentálních) faktorů.³⁷

Duševní nemoc je pojmem užším, který je podřazen pojmu duševní poruchy. Může se jednat o poruchy krátkodobé, trvající několik sekund, někdy i minut nebo dlouhodobější či trvalé. „Nikoliv každá duševní porucha fyzické osoby, která činí právní úkon, vede k jeho (absolutní neplatnosti), nýbrž (pouze) ta duševní porucha, která jednající osobu činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou (z důvodu, že nemůže posoudit následky svého úkonu nebo (a) své jednání ovládnout).“³⁸ K neplatnosti právního úkonu učiněného v duševní poruše se vyžaduje bezpečné a nepochybné zjištění, že subjekt nedokáže posuzovat následky svého chování nebo své jednání ovládnout, proto je vyloučeno vyslovit závěr o jednání v duševní poruše na základě pravděpodobnosti.³⁹ Tento přístup Nejvyšší soud potvrdil a dále rozvinul: „Je nesprávné zaujímat závěr o neplatnosti již nežijící osoby z důvodu, že tato osoba učinila právní úkon v duševní poruše, která ji činila k tomuto právnímu úkonu neschopnou, na základě pravděpodobnosti... Výsledek důkazní verifikace všech v úvahu přicházejících právně relevantních důkazních prostředků, resp. důkazů, které byly v řízení navrženy, případně které jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu, musí z hlediska naplnění podmínek pro aplikaci § 38 odst.2 představovat nikoliv možný či pravděpodobně možný skutkový stav, nýbrž musí bezpečně představovat zjištěný

³⁴ § 20 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ § 38 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ § 123 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Raboch. J., Zvolský. P. a kol.: Psychiatrie. I. vydání. Praha 2001

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2012, sp. zn. 30 Cdo 1560/2011

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. srpna 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008

skutkový stav bez jakéhokoliv náznaku pravděpodobnosti, jež bude podřaditelný pod uvedené hmotněprávní pravidlo.“⁴⁰

Z výše uvedeného vyplývá velký důraz kladený na objektivní zjištění a na jeho základě rozhodnout jedinečně správně, tedy spravedlivě, a rovněž snaha o presumpci platnosti právního úkonu, právní úkon by měl být platným, dokud se neprokáže jeho neplatnost. Podkladem pro rozhodnutí soudu je znalecký posudek, jeho závěry by ovšem neměl soud pouze přebírat a respektovat, ale pokud je to třeba (zejména má-li soud pochybnosti o správnosti závěru znaleckého posudku), tak je naopak ověřovat i jinými důkazy.

2.1.1.3 Odporování zákonu, obcházení zákona a dobré mravy

*„Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.“*⁴¹ Zákon zde poukazuje na náležitosti předmětu právního úkonu.

Právním úkonem odporujícím zákonu (*contra legem*) je takový úkon, jehož vznik nebo plnění je výslovně zakázáno nebo který se svým obsahem nebo účelem přičí zákonnému zakazu.⁴² Samozřejmě nemusí jít vždy přímo o rozpor s občanským zákoníkem, postačuje rozpor i se zákonem jiným.⁴³ Klíčovou se zdá být odpověď na otázku, jestli bude právní úkon neplatností sankcionován vždy, i když zvláštní předpis postrádá výslovné ustanovení o následku rozporu daného úkonu s daným předpisem, tedy když není zvláštním zákonem sankce neplatnosti stanovena.⁴⁴ *„Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obchází, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje hlavně výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zakazu...je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právního úkonu restriktivně a nikoli extenzivně. Opačný výklad by byl v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.“*⁴⁵ Za právní úkon v rozporu

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 3614/2009

⁴¹ § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴² Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 137

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. říjen 2001, sp. zn. 25 Cdo 2523/99

⁴⁴ Salač, J., K problematice rozporu právního úkonu se zákonem ve světle § 39 občanského zákoníku. Právní rozhledy č. 10/1997, s. 510

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 6. dubna 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04

se zákonem je považován i úkon, který je v rozporu s rozhodnutím vydaným státním orgánem (například ministerstvem) na základě zákonného zmocnění.⁴⁶

Právní úkon obcházející zákon (in fraudem legis) na rozdíl od právního úkonu odporujícího zákonu přímo zákonu neodporuje, ale svými důsledky směřuje ke stavu zákonu odporujícímu. Tedy „*Obcházení zákona spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího.*“⁴⁷ K právnímu úkonu obcházející zákon se vztahuje náleží Ústavního soudu citovaný výše. Obcházením zákona využívá subjekt jeho nedokonalosti, konkrétně nejasných formulací, chybějících definic či nedostatečné úpravy určité otázky.

Právní úkon příčí se dobrým mravům (contra bonos mores) neodporuje zákonu, ani ho neobchází, je ale nežádoucí z hlediska mravních zásad společnosti. Zákon dobré mravy nedefinuje, je otázkou, zda-li je to dobře či špatně s přihlédnutím k jejich relativní stálosti, někdy je v právu rozumné a potřebné i za cenu nedokonalosti a menší tvárnosti dát abstraktnímu pojmu rámeček. Za dobré mravy je třeba považovat zejména souhrn společenských, kulturních i mravních norem, které v historickém vývoji prokázaly jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou uznávány většinou částí společnosti a mají povahu norem základních.⁴⁸ Toto vymezení chápat dobré mravy jako jakýsi právní obyčej je mi bližší než pohled následující, jenž nepřikládá pozornost historické osvědčenosti, dobré mravy se dozajisté netvoří a nemění ze dne na den. Dobrými mravy se rozumí souhrn etických, obecně zachovávaných a subjekty ctěných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.⁴⁹

Na rozpor právního úkonu s dobrými mravy je třeba pohlížet případ od případu, tedy individuálně s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, k jednání účastníků a k jejich postavení v rozhodné době. Důležité je si uvědomit, že pokud někdo vykoná právo v souladu s ustanovením zákona, nemusí to nutně znamenat kumulativní vykonání v souladu s dobrými mravy, tudíž i takové jednání může být postiženo

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 23 Cdo 472/2008

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 2004, sp. zn. 22 Cdo 1772/2004

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2005, sp. zn. 28 Cdo 1077/2005

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

neplatností z důvodu rozporu s dobrými mravy. Pokud se jednostranný právní úkon přičítá dobrým mravům, je neplatný vždy, jestliže je však v rozporu s dobrými mravy dvoustranný právní úkon, je neplatný pouze tehdy, je-li jednání proti dobrým mravům přičitatelné oběma účastníkům.⁵⁰ Předpokládám, že by se u vícestranného úkonu postupovalo obdobně. Soudní praxe došla například k závěru, že kupní smlouva netrpí neplatností pro rozpor s dobrými mravy z důvodu, že prodávající věc prodal za cenu trojnásobně vyšší, než za kolik ji sám koupil a kterou původnímu vlastníku věci nezaplatil.⁵¹

2.1.1.4 Nemožnost plnění a forma právního úkonu

„Právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný.“⁵² Možnost plnění je náležitostí předmětu právního úkonu. Nemožnost plnění nastává i v případě, kdy je plnění teoreticky možné, ale je natolik obtížné, že po povinné straně nelze spravedlivě žádat, aby obtíže překonala. Týká-li se právní úkon předmětu, který má v budoucnu teprve vzniknout (tedy v době učinění právního úkonu neexistuje), nezakládá to jeho neplatnost z důvodu nemožnosti plnění. Rozlišujeme nemožnost plnění počáteční a následnou, zatímco počáteční nemožnost způsobuje neplatnost právního úkonu, následná takové účinky nemá (není otázkou platnosti ale splnitelnosti). „Neplatnost právního úkonu může přivodit jen fyzická objektivní nemožnost spočívající v tom, že chování, které je předmětem právního úkonu, je za působení zákonitostí uplatňujících se v přírodě, neuskutečnitelné nejen pro povinný subjekt, ale pro každého.“⁵³ Pokud se tedy například pronajímatel dohodne s nájemcem na uzavření nájemní smlouvy, jejíž předmětem bude byt na Jupiteru, je takováto nájemní smlouva neplatná pro nemožnost plnění.

„Nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků, je neplatný.“⁵⁴ Forma je náležitostí projevu právního úkonu, zákon formu spojuje zejména s písemnou podobou právního úkonu (pokud zákon nepožaduje písemnou formu, předpokládá se, že postačuje forma ústní). Písemná forma, aby byla perfektní, vyžaduje existenci dvou náležitostí a to písemnosti a podpisu. Písemnost spočívá v tom, že právní úkon obsahuje všechny podstatné náležitosti zachycené

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2012, sp. zn. 30 Cdo 2677/2011

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sp. zn. 25 Cdo 1702/2002

⁵² § 37 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. srpna 2005, sp. zn. 33 Odo 687/2004

⁵⁴ § 40 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

v písemném textu listiny.⁵⁵ Podpis bývá zásadně vlastnoruční, výjimečně může být nahrazen mechanickými prostředky (elektronický podpis, razítko atd.). Obecně je ve vyspělých právních řádech upřednostňována zásada neformálnosti právních úkonů, tedy že zákon nepředepisuje a nepožaduje dodržování zvláštní formy právních úkonů, nicméně zákon pokládá někdy za vhodné, především z důvodu právní jistoty, pod sankcí neplatnosti formu některých významných právních úkonů určit. Písemnou formu požaduje zákon například u smlouvy o převodu nemovitosti nebo u závěti. Formu si mohou rovněž sjednat samotní účastníci, obvykle se dohodnou na písemné formě tam, kde ji zákon nevyžaduje. Neplatné je samozřejmě ujednání, kdy si účastníci dohodnou ústní formu právního úkonu, když zákon požaduje jeho písemnou formu.

2.1.1.5 Omyl

*„Právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní.“*⁵⁶ Jak už vyplývá ze samotného znění a rovněž ze zařazení paragrafu v občanském zákoníku, omyl se nevztahuje na právní úkony jednostranné a tudíž se ho nelze v této souvislosti ani dovolávat.⁵⁷

Na základě věty druhé výše zmíněného ustanovení se dá dovozovat, že zákonodárce ve větě první pamatoval i na situace, kdy se druhá osoba dopustí omylu nevědomky, pokud by tomu tak nebylo, neměla by podle mého názoru věta druhá smysl (byla by v ustanovení nadbytečná).

Splněny musí být dvě podmínky, zaprvé se musí jednat o omyl podstatný (error essentialis) a zadruhé o omylu musí druhá strana přinejmenším vědět. Teorie rozlišuje omyl v předmětu plnění (error in corpore), v jakosti plnění (error in qualitate), v osobě spolukontrahenta (error in persona) anebo i v jiných okolnostech, například v kvalifikaci právního úkonu (error in negotio).⁵⁸

---

⁵⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 136

⁵⁶ § 49a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008

⁵⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 133

„Ustanovení § 49a obč. zák. pojednávající o omylu jednající osoby není možno vykládat tak, že na jeho základě je osoba, která se omylu dovolává, zbavena povinnosti podle okolností konkrétního případu sama si zajistit odpovídající míru objektivních informací o okolnostech, resp. skutečnostech, které má za rozhodující pro uskutečnění zamýšleného právního úkonu. To se zvyrazňuje především v případech, kdy jde např. o skutečnost odborného charakteru, v níž jednající osoba příslušné odborné znalosti nemá.“⁵⁹ „O omluvitelný omyl, kterým je pravidelně omyl jednající osoby týkající se skutkových okolností (error facti), pak nepochybně nejde, byl-li omyl jednající osoby zaviněn její nedbalostí při využití možnosti ověřit si skutečnosti rozhodné pro uskutečnění zamýšleného právního úkonu. Jinak řečeno o omyl, který lze omluvit, nepůjde tehdy, měla-li jednající (a omylu se pak dovolávající) osoba možnost se takovému omylu vyhnout vlastní pečlivostí při seznání skutečností rozhodujících pro uskutečnění právního úkonu.“⁶⁰

Jak vidíme na citovaných rozhodnutích, v praxi bývá posuzování omylu poměrně komplikované. I když zákon stanoví, že omyl v pohnutce (motiv, popud) nezakládá neplatnost, Nejvyšší soud podal zajímavé osvětlení: *„Pohnutka nemusí být na rozdíl od vůle, při právním úkonu projevena a zásadně nemá ani právní význam. Právní význam nabývá pohnutka jen tehdy, je-li zahrnuta do projevované vůle a stane-li se její složkou... Omyl v pohnutce nemá za následek vadnost právního úkonu, ledaže by se pohnutka stala součástí právního úkonu.“⁶¹* Neplatnosti se nemůže dovolat osoba, která omyl způsobila.

Nakonec uvádím jeden z mnoha případů z praxe. *„Jestliže nájemce uzavíral nájemní smlouvu k pozemku s úmyslem výstavby čerpací stanice pohonných hmot a pronajímatel jej neinformoval o uplatněném restitučním nároku k pozemku, o kterém prokazatelně věděl, jednal nájemce v posuzovaném případě v podstatném omylu a byl oprávněn dovolat se neplatnosti nájemní smlouvy.“⁶²*

---

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2009, sp. zn. 33 Odo 1560/2006

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. října 2006, sp. zn. 33 Odo 519/2006

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 1237/2004

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2006, sp. zn. 32 Odo 698/2004

2.2 Právní jednání

Počátkem roku 2014 vstoupil v účinnost nový občanský zákoník, který představuje rekodifikaci takřka celého občanského práva a je s ním nutně spojeno pozbytí účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, ten se oslav svého jubilea již nedočkal. V celé řadě novinek a změn je třeba nejprve upozornit na změnu názvosloví, nový občanský zákoník nepřevzal tradiční a zavedené pojmenování právní úkon, ale nahradil ho pojmem právní jednání. V novém kodexu soukromého práva se však již s definicí právního jednání nesetkáme, dozvíme se pouze, jaké jsou právní následky právního jednání. Právní jednání tedy vyvolává následky, které jsou v něm vyjádřeny, stejně tak i následky, které plynou ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.⁶³ Právní jednání by se dalo charakterizovat jako projev vůle, s kterým jsou spojeny výše zmíněné právní následky. Ač by se mohlo zdát, není právní jednání obsahově totožné s pojmem právní úkon, v určitém smyslu je právní jednání pojmem širším, jelikož se s právním jednáním spojují i jiné než zákonem stanovené následky.⁶⁴

Z § 551 – 553, které pojednávají o zdánlivém právním jednání, můžeme odvodit, jaké jsou nezbytné náležitosti právního jednání. Stejně jako u právních úkonů podle občanského zákoníku účinného do 31. prosince 2013 požaduje nový občanský zákoník splnění náležitostí subjektu, projevu, vůle a předmětu. Nový občanský zákoník rozlišuje mezi existencí a platností právních jednání. Pokud nebudou splněny náležitosti uváděné v § 551 – 553 (vůle osoby jednající, vůle vážná, dostatečně srozumitelná a určitá), nebude se k takovým právním jednáním přihlížet, bude se tedy na ně nahlížet, jako kdyby neexistovala, nevznikla (což je novinka, dříve byly takové vady sankcionovány absolutní neplatností).

Pro nový občanský zákoník je stěžejní kladení důrazu na lidskou svobodu a autonomii vůle, tyto principy se ve vztahu k právnímu jednání projevují tak, že je třeba hledět na právní jednání spíše jako na platné než jako na neplatné.⁶⁵ Podobné požadavky vyplývaly již z dřívějších rozhodnutí Ústavního soudu a zákonodárce je zcela jistě bral v potaz. „*Ústavní soud ve svých nálezech opakovaně zdůrazňuje základní interpretační zásadu, podle níž je třeba při výkladu právního jednání dát přednost výkladu, který nezakládá neplatnost právního jednání, zde smlouvy (sp. zn. II.*

⁶³ § 545 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁴ Bezouška, P., Piechowiczová, L.: Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013, s. 82

⁶⁵ § 574 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ÚS 571/2006). *Odmítá formalismus při výkladu (např. sp. zn. I. ÚS 625/2003), upřednostňuje rozumný výklad (sp. zn. I. ÚS 331/98), odmítá přehnané nároky orgánů veřejné moci na formulaci smlouvy (sp. zn. I. ÚS 2061/08).*⁶⁶ Nový občanský zákoník i s ohledem na výše zmíněná stanoviska Ústavního soudu zmírňuje požadavky na platnost právního jednání, některé vady už nebudou důvodem neplatnosti a subjekty budou mít větší možnost učinit neplatné právní jednání platným díky častějšímu využití institutu zhojení vad. Výrazných změn doznalo například ustanovení o omylu.

Právní jednání v mnohém navazuje na právní úkony, judikatura soudů vztahující se k právním úkonům je rozsáhlá, judikatura k právním jednáním se teprve bude konstituovat a je otázkou, v jaké míře bude nová judikatura ctít zavedený právní náhled judikatury vztahující se k právním úkonům, prostor pro kontinuitu je zde značný.

---

⁶⁶ citováno z: http://finance.idnes.cz/pravni-jednani-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-a-jeho-vady-p4s-/pravo.aspx?c=A120912_114003_pravo_vr

3 Absolutní a relativní neplatnost

V této kapitole zacílím svou pozornost na popsání specifických znaků určujících absolutní a relativní neplatnost právních úkonů. Pokusíme se vymezit, co přesně absolutní i relativní neplatností rozumíme, poukážeme na jejich rozdíly, výhody i nevýhody obou koncepcí, které se historicky vyvíjely. V samotném závěru se zmíním o novém občanském zákoníku a jeho náhledu na absolutní a relativní neplatnost.

3.1 Absolutní neplatnost

Podle teorie je absolutně neplatný (*negotium nullum*) takový právní úkon, který vznikl, přisuzuje mu tedy existenci (na rozdíl od právního úkonu zdánlivého (*non negotium*), v literatuře rovněž označovaného přízviskem *nicotného*), leč kvůli svým nedostatkům nevyvolává pražádné právní následky. Podle konstantní judikatury ovšem právní úkon není za neplatný prohlašován, nýbrž se na něj hledí tak, jako by nebyl učiněn (z tohoto pohledu není praktického rozdílu mezi absolutní neplatností a zdánlivostí právního úkonu).⁶⁷ *Negotium nullum* se vyznačuje následujícími znaky.

Absolutní neplatnost nastává přímo ze zákona (*ex lege*), je k ní přihlíženo z úřední povinnosti (*ex officio*) („*Skutečnost nesoucí se k závěru o absolutní neplatnosti právního úkonu musí soud zkoumat z úřední povinnosti, aniž by vyčkával odpovídající procesní iniciativu účastníků...*“⁶⁸), tedy bez nutnosti podání návrhu, a konečně její účinky působí od počátku (*ex tunc*), tedy práva a povinnosti z takového právního úkonu vůbec nevzniknou (případné plnění zakládá bezdůvodné obohacení). Z vlastní praxe můžu poznamenat, že se obecné soudy povinným zkoumáním absolutní neplatnosti z vlastní iniciativy příliš často nezabývají, to může ovšem vést i k tomu, že účastník prvotně nevědom si absolutní neplatnosti teprve později, třeba až po vynesení rozhodnutí, soud na absolutní neplatnost upozorní, což vede k opětovnému přezkoumávání, které je nežádoucí z hlediska rychlosti a ekonomičnosti soudního řízení. Na obhajobu justice musím uvést, že soud není vševědoucí a proto se někdy ani nemůže o absolutní neplatnosti dozvědět.

---

⁶⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: *Občanské právo hmotné 1*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 141

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2007, sp. zn. 30 Cdo 3540/2006

U absolutní neplatnosti je zásadně nemožné zhojení vad právního úkonu (konvalidace). Rovněž je nepřipustné dodatečné potvrzení platnosti (ratihabice), což mi ale přijde jako příliš formalistický a dogmatický přístup, který není na místě, na druhou stranu velmi pragmatický, nečinící si v praxi zbytečné potíže s možnými spornými situacemi. Pokud by ovšem absolutně neplatný právní úkon naplňoval znaky jiného právního úkonu, který by byl platný, může být za takovýto právní úkon považován (konverze).⁶⁹ Podle dnes již neúčinné právní úpravy absolutní neplatnost nepodléhá promlčení ani prekluzi, což v mých očích nebylo zrovna nejšťastnější, odporuje to zásadě *vigilantibus iura scripta sunt* (právo náleží bdělým), navíc má takováto úprava značný dopad na právní jistotu, proto se v dnes již účinném novém občanském zákoníku stanovila k uplatnění absolutní neplatnosti prekluzivní lhůta deseti let. Dále česká právní úprava připouští, aby se absolutní neplatnosti mohla dovolat i osoba, která ji sama způsobila,⁷⁰ což odporuje zásadě *nemo turpitudinem suam alegare potest* (nikdo se nemůže dovolat vlastního pochybení). V praxi je toto ustanovení velmi často využíváno a zneužíváno tak, že se záměrně a účelně neuvádějí potřebné náležitosti právního úkonu, které způsobují jeho absolutní neplatnost, tím pádem se později (až se to bude hodit) může účastník legálně zbavit povinností, ke kterým se zavázal. Na absolutní neplatnosti nic nemění skutečnost, že je právní úkon postižen rovněž další vadou, s níž zákon spojuje neplatnost relativní, absolutní neplatnost má tedy před relativní neplatností přednost.⁷¹

Absolutní neplatnost je nejtvrďší možnou sankcí právních úkonů, z historického hlediska je třeba ji chápat jako koncepci základní, která se vyskytovala hojně v roce 1918 do československého právního řádu recipovaném všeobecném zákoníku občanském,⁷² tak ještě hojněji i ve středním občanském zákoníku z roku 1950,⁷³ který výhradně uplatňuje koncepci absolutní neplatnosti. Absolutní neplatnost zcela dominuje i v původním znění občanského zákoníku z roku 1964, který stejně jako jeho předchůdce relativní neplatnost vůbec nezná, tento stav přetrvává až do roku 1982, kdy dochází novelou občanského zákoníku⁷⁴ k umenšení absolutní neplatnosti a k obrození

---

⁶⁹ § 41a odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 22 Cdo 1411/2008

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2001, sp. zn. 22 Cdo 1206/2001

⁷² Původně patent císaře Františka I. 946 Sb. z. s., Allgemeines burgerliches Gesetzbuch fur die gesammten Deutschen Erbländer der Osterreichischen Monarchie

⁷³ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy

neplatnosti relativní. Absolutní neplatnost se stává v porovnání s neplatností relativní marginální v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku.

3.2 Relativní neplatnost

Relativně neplatný je takový právní úkon, který vznikl, existuje a působí zamýšlené právní následky do doby, dokud oprávněný nenamítl jeho relativní neplatnost (nedošlo-li k předchozímu zhojení vad). Takové dovolání se neplatnosti působí stejně jako u neplatnosti absolutní od počátku. Pokud by oprávněný relativní neplatnost nenamítl, pohlíželo by se na právní úkon jako na platný (z určitého pohledu by nebyl rozdíl mezi úkonem platným a relativně neplatným). Relativní neplatnost nenastává přímo ze zákona, její neplatnosti se musí subjekt dovolat, zde je ovšem ctěna zásada *nemo turpitudinem suam alegare potest*.⁷⁵ Dalším omezením je, že aktivně legitimován k dovolání se relativní neplatnosti je pouze subjekt, který byl neplatným právním úkonem dotčen (nemusí se jednat pouze o účastníka, stejně tak se neplatnosti může dovolat i třetí osoba, která byla právním úkonem zkrácena). Jeden z hlavních rozdílů mezi neplatností absolutní a relativní tkví v tom, že u relativní neplatnosti přicházejí v úvahu všechny možnosti zhojení vadného právního úkonu. Tedy relativní neplatnost právního úkonu pomine, byl-li právní úkon dotčeným subjektem dodatečně schválen nebo odpadne-li důvod jeho neplatnosti, případně se ho oprávněný nedovolá, a konečně stane-li se předmětem konverze (přesněji řečeno neplatný právní úkon bude neplatný i nadále, projev vůle bude však posouzen jako jiný právní úkon⁷⁶). Relativní neplatnost podléhá promlčení v obecné tříleté promlčecí době⁷⁷ a dopadá na ni rovněž prekluze.

Všeobecný zákoník občanský zná kromě absolutní neplatnosti i neplatnost relativní, hovoří o ní například v ustanovení § 870. Záměrem zákonodárce bylo všeobecný občanský zákoník konstituovat tak, aby relativní neplatnost neobsahoval, to se mu povedlo precizně až na jednu výjimku, kterou dovedl Nejvyšší soud v § 551 odst. 1.⁷⁸ V zamýšlené koncepci pokračoval i občanský zákoník z roku 1964, proto se relativní neplatnost vrátila do našeho právního řádu až zákonem č. 131/1982 Sb.

---

⁷⁵ § 40a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009, s. 142

⁷⁷ Dovojuje se z § 865 odst. 4 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. září 1954, sp. zn. Cz 128/54

3.3 Absolutní a relativní neplatnost v novém občanském zákoníku

Jak již bylo zmíněno, občanský zákoník účinný do 31. prosince 2013 sankcionoval vady právních úkonů v drtivé většině neplatností absolutní, relativní neplatnost byla tedy považována za sekundární institut, který byl používán v přesně vymezených případech, které stanovil zákon. Nový občanský zákoník postavení absolutní a relativní neplatnosti zaměňuje, upouští od zavedené koncepce a jednoznačně preferuje relativní neplatnost, přičemž stanoví, kdy se přednostně použije neplatnost absolutní. Je tomu tak v případě, když je právní jednání ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo když je v rozporu se zákonem za současného zjevného narušení veřejného pořádku nebo když je právní jednání stíženo počáteční nemožností plnění.⁷⁹

Podle mého názoru je pozměnění postavení absolutní a relativní neplatnosti zdařilým počinem zákonodárce, který respektoval praktické problémy spojené s předchozí dominancí neplatnosti absolutní a rovněž tím i nepřímo naplňuje zásadu, že se na právní jednání má spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.⁸⁰

Obě koncepce mají své přednosti i nevýhody, sankcionují právní jednání sice shodně, ale tím pádem nemusí vždy nutně způsobovat i totožné následky. Demokratický a vyspělý právní řád by měl znát obě koncepce a vzájemně se snažit o jejich co nejlepší provázání tak, aby se v praxi vzájemně doplňovaly a uplatňovaly každá tam, kde je to účelné.

---

⁷⁹ § 588 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ § 574 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů

4 Obecně k pojmu exekuce

Exekuce by se dala obecně definovat jako „*postup, kterým se provádí nucená realizace plnění pod dohledem oprávněných orgánů.*“⁸¹ Konkrétněji definuje exekuci Alena Winterová a to jako zákonem podloženou donucovací činnost, která postihuje osobní i majetkovou sféru jedince a jako takovou spojovanou výlučně s pravomocí soudu.⁸² Exekuce v širším smyslu slova zahrnuje nejenom exekuční řízení, ale rovněž výkon rozhodnutí, takovéto chápání vychází z historického hlediska. Zatímco exekuce je pojmem tradičním a dlouhodobě používaným nejenom na našem území, výkon rozhodnutí spatřil světlo světa teprve v druhé polovině 20. století, přesněji v roce 1963 schválením občanského soudního řádu, podle tehdejších představ bylo nejspíše toto pojmenování vhodnější.

Hlavním předpokladem pro výkon exekuce spočívá v existenci exekučního titulu a v jeho uplatnění oprávněným. Exekučním titulem může být typicky vykonatelné rozhodnutí soudu, dále vykonatelný rozhodčí nález, vykonatelné rozhodnutí orgánu státní správy či územní samosprávy, exekutorský zápis, notářský zápis a další. Cílem exekuce bývá určité vynucení, nejčastěji pak vymožení dlužné peněžité částky od povinného za účelem uspokojení právoplatného nároku oprávněného. Exekuce se však nemusí týkat pouze peněžitého plnění, kromě něho může směřovat i ke splnění jiných povinností (nepeněžitého plnění).

Exekuce je považována za poslední procesní institut, který není obligatorním, nemusí nastat vždy, nýbrž jen za situace, kdy subjekt nechce dobrovolně plnit povinnost, která mu byla stanovena exekučním titulem (pokud tedy povinný dostojí svému závazku dobrovolně, není důvod k zahajování exekučního řízení). Exekučnímu řízení obvykle předchází řízení soudní, ale není to nutné. Prostřednictvím exekuce se tedy pouze realizuje to, co bylo shledáno oprávněním (subjektivním právem, které je v souladu s právem objektivním).

Exekuce se vždy musí zahajovat na základě iniciativy oprávněného prostřednictvím podání návrhu, z úřední povinnosti nelze k exekuci přistoupit a stejně tak není relevantním důvodem k započnutí exekuce návrh subjektu neoprávněného.

---

⁸¹ Schelleová, I. a kol.: Exekuce. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, s. 6

⁸² Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde a.s., 2006, s. 518

4.1 Exekuce v českém právním řádu

V českém právním řádu se můžeme setkat s výkonem rozhodnutí, které provádějí soudy v souladu s občanským soudním řádem, dále pak s exekucí, jež se řídí zejména exekučním řádem, který pravomoc provádění exekucí svěřuje do rukou soudním exekutorům. Mimo to mohou exekuce provádět finanční a správní úřady.

4.1.1 Soudní výkon rozhodnutí

Od nabytí účinnosti novely 369/2012 Sb. jsou obecné soudy příslušné pouze k nařizování a provádění výkonu rozhodnutí v těchto věcech: výchova nezletilých dětí, nejde-li o exekuční titul, který lze vykonat podle správního řádu nebo daňového řádu, je-li podán návrh na vyklizení bytu nebo místnosti se zajištěním bytové náhrady, vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným, orgánů Evropských společenství, jde-li o cizí rozhodnutí.⁸³ Od 1. ledna opět došlo ke změně výše zmíněného ustanovení, současná účinná úprava přisuzuje obecným soudům nařizování a provádění výkonu rozhodnutí s výjimkou titulu, který se vykonává ve správním nebo v daňovém řízení.⁸⁴

Návrh na zahájení výkonu rozhodnutí se podává k příslušnému okresnímu soudu (obecný soud povinného (není-li stanoveno jinak), který v případě, že návrh obsahuje vady, vyzve navrhovatele k jejich odstranění v přiměřené době, po jejich odstranění soud usnesením výkon rozhodnutí nařídí. K provedení výkonu rozhodnutí je příslušný soud, který výkon rozhodnutí nařídil; k tomu využívá soudních vykonavatelů. Oprávněný smí navrhnout ve věci pouze jeden způsob výkonu rozhodnutí (což je rozdíl oproti exekučnímu řízení, kdy exekutor smí užít i více způsobů exekuce, pokud je to účelné). Druhem výkonu rozhodnutí se rozumí srážky ze mzdy, příkázání pohledávky, správa nemovitosti, prodej movitých věcí a nemovitostí, postižení závodu, zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem, dále vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů. Výkon rozhodnutí končí vymožením peněžitého či nepeněžitého plnění, lze ho ovšem i přerušit nebo zastavit ze zákonem stanovených důvodů. Ve věci výkonu rozhodnutí se rozhoduje vždy usnesením.

---

⁸³ § 251 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁴ § 251 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

4.1.2 Správní exekuce

Exekučním správním orgánem je orgán, který je podle správního řádu nebo zvláštního zákona oprávněn k exekuci, takovým orgánem může být obecní úřad obce s rozšířenou působností, jiný obecní úřad nebo krajský úřad či jiný správní úřad. Správní exekucí se vymáhá povinnost, kterou správní orgán uložil ve správním řízení. Exekučním titulem může být vykonatelné rozhodnutí nebo vykonatelný smír. Exekuční titul uplatňuje kromě oprávněného z exekučního titulu také správní orgán, který vydal rozhodnutí v prvním stupni ohledně uložení povinnosti, nebo který schválil smír. V rámci správní exekuce se častěji setkáme s vymáháním nepeněžitě povinnosti, ta lze provést náhradním výkonem, vyklizením, odebráním movité věci, předvedením nebo uložením donucovací pokuty. Na základě exekučního titulu se vydává exekuční výzva nebo exekuční příkaz. Až do 31. prosince 2012 mohl správní orgán a oprávněný zvolit doplňkovou možnost a to požádat o provedení exekuce obecný soud, který jednal podle části šesté občanského soudního řádu, či soudního exekutora. Od 1. ledna 2013 se mohou zmíněné subjekty obrátit pouze na soudního exekutora. Ve správní exekuci se rovněž vymáhá plnění peněžitě i nepeněžitě.

4.1.3 Daňová exekuce

Na základě daňové exekuce dochází k vymáhání daňových nedoplatků a nedoplatků na pokutách, které byly uděleny v daňovém řízení, daňová exekuce tedy slouží pouze k vymáhání peněžitě plnění. Příslušný k vymáhání a vybírání nedoplatku je správce daně, tedy finanční úřad. Za exekuční titul je v daňové exekuci považován výkaz nedoplatků sestavený z údajů evidence daní, vykonatelné rozhodnutí, kterým je stanoveno peněžitě plnění, nebo vykonatelný zajišťovací příkaz.⁸⁵ Daňovou exekuci upravuje daňový řád. Kromě využití daňové exekuce se správce daně mohl až do 31. prosince 2012 rozhodnout i pro podání návrhu na zahájení výkonu rozhodnutí. Možnost vykonat exekuci prostřednictvím soudního exekutora přetrvává. Daňová exekuce se nařizuje vydáním exekučního příkazu, kterým je exekuční řízení zahájeno. Ze zákonných důvodů je možné daňovou exekuci odložit nebo zastavit. Daňová exekuce se provádí podobnými instituty jako výkon rozhodnutí, lze ji provést prostřednictvím srážek ze mzdy, prikázání pohledávek z účtu u poskytovatele platebních služeb,

---

⁸⁵ § 176 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

příkázání jiné peněžité pohledávky, postižení jiných majetkových práv, prodejem movitých věcí a prodejem nemovitostí.⁸⁶

4.1.4 Exekuce podle exekučního řádu

Exekuční řád, přesněji zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti pocházející z roku 2001, navrátil do českého právního řádu pojem exekuce a stvořil soudní exekutory. Impulsem pro vydání exekučního řádu bylo přetížení obecných soudů a s tím související neuspokojivý stav při vymáhání práva, exekučním řádem se tedy část pravomoci delegovalo ze soudů na soudní exekutory (soukromé fyzické osoby, které mají vlastní bytostný zájem na úspěšném vymáhání práv, z čehož plyne i jejich odměňování, jsou tedy materiálně zainteresované na výsledku exekuce), čímž se obecným soudům v této otázce odlehčilo a bylo jim umožněno se tak nadále více věnovat řízení nalézacímu, které je považováno za jádro jejich činnosti. Vydáním exekučního řádu se v českém právním prostředí vytvořila dvoukolejnost v oblasti vymáhání přisouzených práv. Oprávněný se mohl svých práv domáhat buď v rámci soudního výkonu rozhodnutí anebo v rámci exekuce prováděné soudními exekutory. Oba způsoby výkonu se týkaly v podstatě stejných exekučních titulů, které byly v obou kodexech vymezeny.⁸⁷ Rozdíl byl snad jen v rychlosti vymáhání a v osobě vymáhajícího, kterým byl na straně jedné soudní vykonavatel a na straně druhé soudní exekutor. Zavedená praxe se změnila novelou občanského soudního řádu a souvisejících předpisů,⁸⁸ která se stala účinnou od 1. ledna 2013. Tato novela dvoukolejnost značně omezila, nezrušila sice ani jeden způsob výkonu rozhodnutí, ale jasně vymežila, v kterých případech se má postupovat podle občanského soudního řádu a v kterých podle exekučního řádu.

4.2 Dopad novely 369/2012 Sb. na exekuční řízení

Vzhledem k tomu, jak už bylo řečeno výše, že na začátku roku 2013 nabyla účinnosti novela 369/2012 Sb., která zásadně pozměňuje občanský soudní řád a

---

⁸⁶ § 178 odst. 5 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ § 274 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a § 40 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu

⁸⁸ Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

exekuční řád dosud v největším rozsahu ze všech novel (přináší kolem 125 změn), považují za účelné v této souvislosti některé důležité změny zmínit. Pravidla pro exekutory se zpřísnila, některé změny byly ve prospěch dlužníka, jiné naopak posílily postavení věřitele.

Nově byl zaveden institut předžalobní výzvy, podle dnes už neúčinné právní úpravy nemusel věřitel předem informovat dlužníka o dluhu a mohl svůj nárok rovnou vymáhat, novou úpravou už je věřiteli stanovena povinnost, kdy musí minimálně se sedmidenním předstihem poslat dlužníkovi předžalobní výzvu, ve které ho vyzve k plnění. Tato úprava slouží k ochraně povinného, ten se včas o dluhu dozví a může se tak při jeho včasné uhrazení vyhnout zbytečným nákladům, které by mohly později vzniknout.

Dříve se bylo možno proti exekuci bránit dvěma prostředky, odvoláním a návrhem na zastavení exekuce, nyní se oba obranné prostředky spojily, tím dochází k celkovému zjednodušení.

Exekuci už nenařizuje soud, ten pouze pověří exekutora formou opatření, exekutor o tom pak následně informuje dlužníka. Pokud se bude chtít dlužník bránit, může podat návrh na zastavení exekuce. Smyslem úpravy je odbřemenění soudů, což dozajisté uvítají.

Novela reaguje i na praxi, ve které docházelo k zneužívání pojmů exekuce, exekutor, exekutorská kancelář apod. v rukou různých podivných vymahačů dluhů za účelem mást dlužníky a působit na ně řekněme „korektněji a vážněji, seriózněji“. To už nyní není možné, označení soudní exekutor, exekutorský úřad, exekuce či exekuční činnost je již plně vyhrazena subjektům provádějícím na základě zákona nucený výkon exekučních titulů. Nerespektováním zákonného zákazu se porušitel vystavuje hrozbě udělení pokuty až do výše 200 tisíc korun.

Průběh exekuce probíhající formou soupisu movitých věcí (mobiliární exekuce) bude muset být za určitých okolností nahráván. Jestliže dlužník sám požádá, aby byla exekuce nahrávána, musí mu soudní exekutor (nebo jeho zaměstnanec) v tomto plně vyhovět. Exekutor smí pořizovat videozáznam či audiozáznam rovněž z vlastní iniciativy. V praxi někdy docházelo ke zbytečné agresii ze strany exekuované osoby, dále pak i ke křivým obviněním směřujícím proti exekutorovi, protiprávního chování se mohl stejně tak dopouštět exekutor překročením svých pravomocí, těmto situacím se zákon snaží nyní předcházet. Pořízený záznam by mohl případně sloužit jako důkazní

prostředek, na základě něhož bude moci být přezkoumán, prověřen a prošetřen postup exekutora a dalších osob.

Zajímavou je změna týkající se dražby, u které byl zaveden tzv. předražek. Jde o historický institut z exekučního řádu z roku 1896, který má výrazně protikorupční efekt a může jím být zvýšeno nejvyšší podání.⁸⁹ Objeví-li se po exekuční dražbě někdo, kdo je ochoten zaplatit minimálně o 25% vyšší částku než původní vydražitel, stává se vydražitelem takováto osoba. Původní vydražitel má právo dorovnat cenu předražku a tím se opět stane vydražitelem. Účelem je získat co nejvíce finančních prostředků z prováděné dražby, to je určitě ku prospěchu oprávněného (v důsledku získání více peněz bude lépe uspokojen) i povinného (bude moci uhradit větší část dluhu), nespokojen může být snad jen původní vydražitel, kterému je ukrajována určitá jistota nabytí vlastnického práva.

Více je uplatňováno slučování exekucí, ke kterému dochází hlavně u drobných pohledávek, za předpokladu, že jsou exekuce vedeny jedním věřitelem proti jednomu (stejnému) dlužníkovi. Pokud exekuce vede jeden exekutor, bude vést i spojení exekucí, pokud bude zainteresovaných exekutorů více, rozhodne na návrh povinného soud o tom, komu sloučené exekuce přiřkne. Tímto se chrání zájmy dlužníka, kterému s každou probíhající exekucí narůstají náklady, spojením exekucí se sníží neblahé dopady na dlužníka.

Bude-li vymáhán dluh spadající do společného jmění manželů, bude možné k zajištění takového dluhu postihnout nejen mzdu, ale i bankovní účet manžela/ky povinného. Občanský zákoník upravuje společné jmění manželů a také přístup manželů k závazkům za dobu trvání manželství, podle práva odpovídají manželé společně za vzniknuvší dluhy v době trvání manželství. Tato úprava jednoznačně směřuje k posílení postavení věřitele. V praxi se ale určitě bude stávat, že bude manželova mzda nebo bankovní účet postižen, aniž by manžel o dluhu svého protějšku věděl. Navíc už dříve vyslovil Nejvyšší soud názor, že podobné zásahy nepřicházejí v úvahu, je tedy zřejmě pouze otázkou času, kdy se tímto bude zabývat znovu, silným protiargumentem v jeho rozhodování bude ale nyní zakotvená zákonná úprava.

Vlastníci, kterým byla neoprávněně zabavena věc, požívají větší právní ochrany. Exekutoři budou mít povinnost po dohodě s vlastníkem vrátit neoprávněně zabavenou

---

⁸⁹ Korbela, F., Prudíková, D. velké změny exekučního práva od 1. ledna 2013. Právní rozhledy, 2013, č. 1., s 1.

věc na místo, odkud ji vzali. Pokud si ji vlastník na místě určení nepřevzme, bude mu umožněno si ji převzít v sídle exekutora.

Exekutorům už není umožněno provádět všechny exekutorské zápisy, nově mohou některé sepisovat pouze notáři. Před exekutory už tedy není možno uzavírat dohody mezi dlužníkem a věřitelem ohledně existence peněžitého dluhu (což mělo vliv na urychlení celého procesu domožení se práva oprávněným, jelikož byla takováto dohoda považována za exekuční titul, oprávněný tedy nemusel absolvovat nalézací řízení, ve kterém by soud vyslovil a označil jeho práva), v jejich kompetenci zůstávají pouze exekutorské zápisy, na jejichž základě je možno ověřovat skutkové děje a stav věci (především stav nemovitosti, bytu, nebytových prostor nebo i věcí movitých). Na exekutory se v minulosti hojně obraceli věřitelé s dlužníky za účelem sepsání exekutorského zápisu, jelikož se jednalo o rychlou a nekomplikanou cestu, která směřovala k jejich souhlasnému projevu vůle, také exekutoři v tomto nespatořovali problém, především vzhledem k jednoduchosti celé agendy s tím spojené. Jedná se tedy o omezení pravomoci exekutorů, které exekutory směřuje k meritu jejich činnosti a tedy k opětovnému navrácení „dluhových zápisů“ pouze do rukou notářů.

Ze zabavování věci movitých jsou vyjmuta domácí zvířata, ta tedy obohatila skupinu exekučně nepostizitelných věcí (snubní prsten, běžné oděvní součásti, stanovená hotovost). Předmětem exekuce se ale mohou stále stát zvířata hospodářská a zvířata v zájmovém chovu. Česká právní úprava je v tomto případě jediná z evropských, která takovéto omezující ustanovení obsahuje. Ačkoliv se exekutoři uchylují k zabavování zvířat jen výjimečně, jde stále o jednu z relevantních možností, jak lze uspokojit pohledávku věřitele. Úprava reflektuje předchozí iniciativu Ligy na ochranu zvířat spolu s Exekutorskou komorou České republiky.

Do exekučního řádu přibyl nový druh výkonu rozhodnutí, kterým je exekuce pozastavením řidičského oprávnění. K pozastavení řidičského oprávnění je možno přistoupit pouze v případě, neplní-li povinný svou vyživovací povinnost, tedy je-li vymáhán nedoplatek výživného na nezletilé dítě. Exekutor pošle exekuční příkaz orgánu, který vede registr řidičů (obecnímu úřadu) povinnému „oprávněnému“. Okamžikem doručení exekučního příkazu povinnému se povinnému pozastavuje řidičské oprávnění, dotčený musí taktéž odevzdat řidičský průkaz,⁹⁰ pokud ho neodevzdá, bude mu odebrán například policií během silniční kontroly. Pozastavením

---

⁹⁰ Podrobněji ve vyhlášce č. 31/2001 Sb., o řidičských průkazech a o registru řidičů, ve znění pozdějších předpisů

řidičského oprávnění nemůže být postižena osoba, která nezbytně potřebuje řidičské oprávnění k uspokojování svých potřeb a potřeb osob, vůči nimž má vyživovací povinnost. K obnovení řidičského oprávnění dojde, zaplatí-li povinný vymáhaný nedoplatek výživného. Podle mého názoru velmi povedená změna, která bude více než jiné druhy výkonu rozhodnutí nutit dlužníky k uhrazení nedoplatku výživného. Záměrem zákonodárce bylo nenásilnou cestou motivovat dlužníka k dostání svých povinností. Pozastavení řidičského oprávnění využívají exekutoři na území Slovenské republiky už několik let, zde ale není tento institut vázán pouze na vymáhání výživného pro nezletilé dítě. Uvidíme tedy, jak se pozastavení řidičského oprávnění na našem území osvědčí, jak k němu budou čeští exekutoři přistupovat a v jaké míře ho budou uplatňovat.

Další změna, která směřuje k druhu výkonu rozhodnutí je správa nemovitosti. Správa nemovitosti je alternativou k prodeji nemovitosti v exekuční dražbě, jde tedy o méně násilné, šetrnější, přijatelnější a schůdnější řešení nastalé situace z pohledu dlužníka. Oprávněný bude uspokojen v souvislosti s účelným využitím nemovitosti. Lze si samozřejmě představit i takové situace, kdy správa nemovitosti nepůjde použít, v takovém případě bude nejspíše nutno přistoupit k prodeji nemovitosti. Budou učiněna taková opatření, aby byla nemovitost ideálně hospodářsky využívána. Věřitel se tedy například uspokojí z nájemného, které se stane příjmem věřitele a bude tak z něho postupně uspokojen jeho nárok, i když by obvykle náleželo pronajímateli (dlužníkovi). Dále bude možnost vypovědět staré a uzavřít nové smlouvy, které se k nemovitosti váží, to se týká smluv pojistných, smluv na dodávku energií a dalších. Výpověď nájemní smlouvy stávajícím nájemníkům ovšem nebude podléhat nějaké zvláštní úpravě, tudíž se nemusejí obávat, výpověď jim bude moci dát exekutor pouze za stejných podmínek jako vlastník, a proto se jejich postavení nijak neoslabuje. Tuto novinku opět vnímám pozitivně, je kompromisem mezi zájmy oprávněného i povinného a směřuje k dobru a spokojenosti obou stran, k uspokojení celého nároku sice může dojít později než u prodeje nemovitosti (nebo naopak dříve, pokud by o nemovitost v dražbě neprojevil nikdo zájem), ale za hlavní a určující považují, že je nárok nakonec uspokojen.

Peníze vymožené exekutorem v exekuci nemohou být nově ukládány na jeho soukromý účet, jak tomu bylo dříve. Exekutor má povinnost zřídit si účet zvláštní, ke kterému má přístup i Ministerstvo spravedlnosti. Nikdo snad nepochybuje o tom, že by soukromé finance exekutora měly být odděleny od financí vymožených, předejde se tak v praxi možným problémům s transparentností a rovněž je tím exekutorovi znemožněno

nakládat s vymoženými finančními prostředky pro jeho soukromé účely, což se dříve také stávalo, ojediněle se exekutoři dopouštěli v této souvislosti i trestných činů.

5 Průběh exekučního řízení

Exekuční řízení je ovládáno zásadou dispoziční, může tedy být zahájeno pouze na návrh. Exekuční řízení je zahájeno dnem, kdy exekuční návrh došel exekutorovi. Exekuční řád respektuje zásadu litispendence, pokud tedy v otázce stejného nároku bylo již exekuční řízení zahájeno, nelze zahájit exekuční řízení další. Při kolizi exekuce podle exekučního řádu s exekucí jinou (například správní, daňovou) se pokračuje v té exekuci, v níž byly nejprve vykonány úkony postihující věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, v ostatních exekucích nelze pokračovat.⁹¹

Rovněž bych zmínil zásadu přednosti, ta nastává v případě, kdy oprávněný podá více exekučních návrhů v téže věci více exekutorům, v tom případě vede exekuci exekutor, který je v rejstříku zahájených exekucí zapsán jako první.

Může se stát, že návrh nebude perfektní (například nebude k návrhu připojen exekuční titul), v takovém případě vyzve exekutor oprávněného do 15 dnů od doručení návrhu, aby nedostatky odstranil, k tomu mu stanoví lhůtu a poučí ho, jak je třeba opravu provést a jaké bude mít neodstranění vad následky. Jestliže ani přesto oprávněný vady ve stanovené lhůtě neodstraní, exekutor návrh odmítne a v řízení nebude dále pokračováno.

Obsahuje-li návrh všechny zákonem vyžadované náležitosti, požádá exekutor, kterému návrh došel, ve lhůtě 15 dnů od doručení návrhu, exekuční soud o pověření a nařízení exekuce. K pověření exekutora zvoleného oprávněným musí dojít, zákon totiž nepřiznává soudu možnost rozhodnout o příslušnosti jiného exekutora.

Exekuční soud však může odmítnout pověřit vybraného exekutora, pokud je nezpůsobilým, tedy nesplňuje podmínky být exekutorem (exekutorem může být pouze osoba, která je občanem České republiky, má plnou způsobilost k právním úkonům, disponuje úplným vzděláním v oboru právo v magisterském studijním programu právo a právní věda získaným na vysoké škole v České republice, nebo na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání uznávané za rovnocenné, je bezúhonná, absolvovala alespoň tříletou exekutorskou praxi (tou může být mimo jiné i praxe soudce, prokurátora, advokáta, notáře a další), složila exekutorskou zkoušku (nebo jinou obdobnou zkoušku, za kterou je považována zkouška justiční, soudcovská, prokurátorská, advokátní a další), složila slib do rukou ministra spravedlnosti a uzavřela

---

⁹¹ více v zákoně č. 119/2001 Sb., pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí

smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout při výkonu její činnosti) nebo z jiných důvodů,⁹² například lze-li pochybovat o jeho nepodjatosti.

Oprávněný při výběru soudního exekutora není ničím vázán, může si tedy zvolit kteréhokoliv exekutora (celkem jich je v současné době zhruba 150), který je zapsán v seznamu soudních exekutorů, jenž vede Exekutorská komora, neplatí tedy, že by mezi exekučním soudem a soudním exekutorem existoval nějaký vztah na základě místní působnosti, díky které by exekuční soud musel provedením exekuce pověřit vždy předem daného exekutora. V odborné právní společnosti ovšem existovaly (a nadále existují) i názory, že by se soudní exekutoři měli svázat místní působností, tím pádem by nemohli vykonávat exekuci po celé republice, důvodem těchto snah bylo zabránit neúměrnému zvyšování nákladů exekutora například na cestovné (což bylo v praxi bohužel obvyklé), které hradí povinný, takováto úprava by tedy byla výhodná pro povinného, naopak oprávněnému by bránila ve volnosti výběru vhodného soudního exekutora. Soudní exekutoři se logicky takovýmto tendencím bránili a argumentovali tím, že není potřeba jejich rozsah působnosti jakkoliv omezovat. Nakonec podle mého názoru věc zákonodárce ve jménu hesla v jednoduchosti je krása a ke spokojenosti všech správně upravil, když již zmíněnou novelou 396/2012 Sb. stanovil limit pro náklady na cestu exekutora k dlužníkovi.

Následně exekuční soud vydá pověření do 15 dnů, jestliže jsou splněny zákonné předpoklady. Po vydání pověření se do rejstříku zahájených exekucí запиše datum zahájení exekuce, označení exekutora, u kterého bylo exekuční řízení zahájeno, a další náležitosti. Po vydání pověření může rovněž exekutor zjišťovat a zajišťovat majetek povinného (již v této fázi mohou tedy nastat účinky arrestatoria). Exekutor má povinnost nejpozději do 15 dnů od doručení pověření zaslat oprávněnému vyrozumění o zahájení exekuce. Osobě povinné musí exekutor zaslat vyrozumění o zahájení exekuce nejpozději s prvním exekučním příkazem. Exekutor může samozřejmě vyrozumění o nařízení exekuce doručit povinnému i dříve, ale v praxi k tomuto z pochopitelných důvodů nedochází často. Důležité pro povinného je, že okamžikem doručení vyrozumění o nařízení exekuce nabývá účinnosti generální inhibitorium a povinný tudíž nesmí nakládat se svým (až na výjimky veškerým) majetkem, právní úkon, kterým by povinný se svým majetkem přesto nakládal, by byl považován za relativně neplatný.

---

⁹² § 29 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

Poté, co byla exekuce zapsána do rejstříku zahájených exekucí, posoudí exekutor způsob, jakým bude samotná exekuce provedena. Za tím účelem vydá exekutor exekuční příkaz, ve kterém určí majetek, jenž bude exekucí postižen, a způsob exekuce. Exekuční příkaz doručí povinnému, okamžikem doručení exekučního příkazu se stává účinným speciální inhibitorium. Majetek, který je postižen exekučním příkazem nesmí povinný převádět, zatěžovat ani s ním jinak nakládat. Pokud by povinný zákaz nakládání s majetkem porušil, právní jednání, kterým by tak učinil, by bylo považováno za absolutně neplatné.

Exekutor vyčká nabytí právní moci exekučního příkazu, proti exekučnímu příkazu sice není přípustný žádný opravný prostředek, avšak povinný se může bránit návrhem na zastavení exekuce, jenž musí podat ve lhůtě 15 dnů od doručení exekučního příkazu nebo od okamžiku, kdy se o důvodu zastavení exekuce dozvěděl (pokud by exekuce byla zastavena, přestalo by být generální a speciální inhibitorium účinné). Po nabytí právní moci exekučního příkazu může exekutor přistoupit k provedení samotné exekuce.

Pokud povinný splní veškeré své závazky, dojde ke skončení exekuce. Skončení exekuce se zapíše do rejstříku zahájených exekucí, v návaznosti na to generální i speciální inhibitorium přestává být účinné a subjekt může opětovně podle své vůle nakládat se svým majetkem.

6 Účinky právních úkonů povinného v exekučním řízení

Povinný může v exekuci činit právní úkony platné, právní úkony absolutně neplatné a právní úkony relativně neplatné. My svou pozornost zaměříme pouze na právní úkony neplatné. Exekuční řád prošel od svého vzniku řadou novel, některé z nich měly krom jiného vliv i na uplatňování absolutní a relativní neplatnosti právních úkonů povinného v exekučním řízení, proto bych rád pohovořil o jejich dopadu. Nejprve se zmíním o právní úpravě účinné do konce října roku 2009, dále o podobě, kterou předpokládal návrh střednědobé novely, následně o právní úpravě účinné do konce roku 2012 a nakonec o právní úpravě současné, každé z těchto čtyř období nahlíželo na neplatné právní úkony povinného odlišně.

6.1 Absolutní a relativní neplatnost a provázanost s inhibitoriem

Absolutní a relativní neplatnost právních úkonů povinného se v exekučním řízení pojí s generálním a speciálním inhibitoriem. Ke správnému pochopení se zaměříme na vymezení pojmů inhibitorium, generální a speciální z jazykového hlediska. Nejproblematictější je hned slovo první, tedy inhibitorium, exekuční řád ani jiný právní předpis v České republice toto slovo neuzivá, proto ani jeho zákonnou definici v českém právním řádu nenalezneme. Význam slova inhibitorium se ale dá odvodit například z výrazů jemu podobných, kterými jsou inhibitor, jež se chápe jako blokátor či cosi, co zpomaluje proces, nebo inhibice, jejímž synonymem je překážka, zábrana, zákaz. Pojem generální představuje celkovost, všeobecnost a pojem speciální naopak určitost, jedinečnost, zvláštnost. Českými ekvivalenty k pojmům generální a speciální inhibitorium je tedy všeobecný zákaz a zvláštní zákaz. Inhibitorium navíc uvaluje na dlužníka „moc úřední“ (exekutor), tudíž je nejvýstižnějším vyjádřením všeobecný úřední zákaz a zvláštní úřední zákaz.

Všeobecnost generálního inhibitoria můžeme spatřovat jednak v tom, že zakazuje povinnému nakládat nedovoleně s veškerým jeho majetkem pod sankcí relativní neplatnosti (v současnosti, nebudeme-li brát v potaz odklony z generálního inhibitoria). Kromě dopadu na majetek se dá všeobecnost spojovat rovněž se samotnou osobou povinného, kterou může být každý subjekt, až na ty, které exekuční řád z režimu generálního inhibitoria vyjímá, všeobecný úřední zákaz nakládání s majetkem nedopadá pouze na povinného, kterým je stát nebo územní samosprávný celek.⁹³ V současnosti je

---

⁹³ § 44a odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

generální inhibitorium upraveno v § 44a odst. 1 exekučního řádu a zákon s jeho porušením spojuje účinky relativní neplatnosti právních úkonů.

Speciální inhibitorium, jak už jeho označení napovídá, se dotýká pouze určitého majetku povinného, tedy ne jeho veškerého majetku. Speciální inhibitorium dopadá pouze na majetek povinného, který je postižen exekučním příkazem. V současnosti zákon pojednává o speciálním inhibitoriu v § 47 odst. 5 exekučního řádu a s jeho porušením jsou spojeny účinky absolutní neplatnosti právních úkonů.

Generální a speciální inhibitorium je třeba chápat jako instituty, které se vzájemně doplňují a jejichž účelem je společně bránit případnému maření účelu exekučního řízení (zejména ve smyslu vyvádění majetku povinného z jeho vlastnictví), kterým je především vymození pohledávky oprávněného. Kromě výše zmíněných rozdílů se generální a speciální inhibitorium od sebe dále odlišují dalšími znaky. Účinky generálního inhibitoria se vztahují k okamžiku doručení vyrozumění o nařízení exekuce (dnes již neúčinná právní úprava hovořila o okamžiku doručení usnesení o nařízení exekuce), kdežto účinky speciálního inhibitoria nastávají většinou až později, a to doručením exekučního příkazu. Samozřejmě ale nic nebrání tomu, aby bylo povinnému doručeno vyrozumění spolu s exekučním příkazem, což exekutoři také často praktikují, pak by účinky generálního a speciálního inhibitoria nastaly současně. Speciální inhibitorium, ačkoliv nepostihuje veškerý majetek povinného, je v jistém smyslu přísnější než inhibitorium generální, jednak sankcionuje právní úkony povinného absolutní neplatností, dále pak speciální inhibitorium neumožňuje výjimky z nakládání s majetkem postiženým exekučním příkazem, povinný tedy nemůže legálně porušit speciální inhibitorium právními úkony, které by se vztahovaly na běžnou obchodní a provozní činnost, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, udržování a správu majetku (jak to umožňuje generální inhibitorium).

Ještě před přijetím znění původního exekučního řádu z roku 2001 se začalo diskutovat o tom, jestli může generální a speciální inhibitorium existovat vedle sebe, přesněji řečeno, jestli účinností speciálního inhibitoria nezaniká inhibitorium generální. Exekuční řád o tomto nijak nehovořil, v té době bylo ovšem vše nové a očekávání od nově přijatého kodexu bylo nemalé. Nakonec převážil názor, že generální inhibitorium nastolením inhibitoria speciálního nezaniká. Hovoří pro to i skutečnost, že v jistých případech by mohl být zánikem generálního inhibitoria narušen samotný účel exekučního řízení, tedy zajištění vymození vymáhané pohledávky. Pokud by byl vydán

exekuční příkaz pouze na majetek, který by nepostačoval k úplnému uspokojení pohledávky, mohl by povinný mezi tím, než se na tuto skutečnost přijde, vesele převádět svůj zbylý majetek na jiné osoby, tento majetek by později už nemohl být postižen a oprávněný by z něj proto nemohl být uspokojen. Dalo by se tedy říci, že generální inhibitorium je jakousi pojistkou pro případ, že by speciálním inhibitorem nebyl zajištěn majetek povinného v dostatečné hodnotě. Nejvyšší soud uvádí následující: „*Generální inhibitorium je po vydání exekučního příkazu postihujícího konkrétní věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty toliko doplněno tzv. speciálním inhibitorem, tj. zákazem nakládat s konkrétním majetkem exekučním příkazem postiženým.*“⁹⁴ Nejvyšší soud zde použil neobvyklý termín „doplnění“, z jeho usnesení se tedy dá dovodit, že generální inhibitorium vydáním exekučního příkazu nezaniká a nadále existuje vedle inhibitoria speciálního. Pokud se ale jedná o hodnoty postižené exekučním příkazem, podléhají zejména speciálnímu inhibitoriu, které generální inhibitorium přebíjí. Pokud by ovšem na hodnoty postižené exekučním příkazem dopadalo pouze speciální inhibitorium a zrušením exekučního příkazu (čímž by speciální inhibitorium zaniklo) by hodnoty byly teprve postiženy generálním inhibitorem, na nic by to mít vliv nemělo, výsledek by byl stejný jako v citovaném usnesení (je ovšem pravda, že představou o podmíněném zániku a opětovném vzniku generálního inhibitoria by se celá koncepce zbytečně zkomplikovala).

Uplatňování absolutní a relativní neplatnosti právních úkonů povinného ve spojení s generálním a speciálním inhibitorem doznalo v průběhu času od vzniku exekučního řádu do dnešních dnů řady změn, vývoj obou institutů si nyní představíme a přiblížíme.

6.1.1 Generální inhibitorium - právní úprava účinná do konce října 2009 a absolutní neplatnost

„*Po doručení usnesení o nařízení exekuce nesmí povinný nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní činnosti, uspokojování základních životních potřeb, udržování a správy majetku. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný.*“⁹⁵ Zákon zde sankcionoval právní úkony povinného absolutní neplatností, mohlo by se zdát, že bylo toto řešení bezproblémové, opak je však pravdou, tato úprava vyvolala oprávněně

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2008, sp. zn. 20 Cdo 833/2007

⁹⁵ § 44 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb. exekučního řádu, ve znění účinném do 30. října 2009

v odborné právnícké veřejnosti velké diskuze o těžkostech, které v praxi působí nebo které by působit teoreticky mohla. Cíl zákonodárce byl jasný a zcela zřejmý a to znemožnit povinnému nakládat se svým majetkem, zejména ho zcizovat, což by vedlo k úbytku majetku povinného a k možnému následnému menšímu uspokojení pohledávky oprávněného.

Účinky absolutní neplatnosti jsou nepochybné. „*Absolutní neplatnost neumožňuje zpětné zhojení vad právních úkonů (konvalidaci), a proto je pro posouzení platnosti smlouvy rozhodný stav v době jejího uzavření a později nastalé skutečnosti nemají na její platnost vliv.*“⁹⁶ A právě proto měly nedovolené právní úkony povinného v exekuci nepříjemné následky, které působily jak vůči třetím osobám, tak i vůči samotnému povinnému, protože jejich neplatnost nebylo možno žádným způsobem napravit. Zákonodárcem nepředpokládané účinky se projevovaly zejména v případech převodů nemovitostí a s tím souvisejících zápisů do katastru nemovitostí, kterému podléhaly. Pokud by tedy povinný v probíhajícím exekučním řízení uzavřel například kupní smlouvu jako prodávající nebo darovací smlouvu jako dárce, přičemž předmětem smluv by byl převod nemovitosti, a ačkoliv návrh na vklad do katastru nemovitostí byl podán až po skončení exekuce (tedy v době, kdy už pro povinného neplatí § 44 odst.7, překážka nařízené exekuce odpadla a dotčený smí nakládat se svým majetkem podle své libovůle), musela být vždy taková smlouva považována za absolutně neplatnou. Problémem ale je, že katastrální úřad tehdy zkoumal ze zákona (ex lege) podmínky oprávněnosti pro vklad vlastnického (nebo i jiného) práva výhradně ke dni, kdy byl návrh na vklad podán,⁹⁷ proto bylo v praxi možné, aby docházelo k případům, kdy katastrální úřad zapsal do katastru nemovitostí vlastnické právo nabyvatele k nemovitosti od povinného na základě absolutně neplatné smlouvy. Katastrální úřad nedisponuje absolutně žádnými prostředky, kterými by mohl zápisu vkladu na základě neplatné smlouvy zamezit, protože mu zákon nedává alternativní možnost zkoumat oprávněnost zápisu vkladu do katastru nemovitostí ke dni vzniku smlouvy. I za předpokladu, že by katastrální úřad byl přesvědčen nebo dokonce nepochybně věděl, že je předmětná smlouva absolutně neplatná, nemohl by návrh na vklad vlastnictví

---

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. října 1999, sp. zn. 22 Cdo 910/1998

⁹⁷ § 5 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů

zamítnout, jelikož nemá pravomoc zápis nepovolit pro jiné, než taxativně stanovené zákonné důvody.⁹⁸

Proto se v odborné veřejnosti rozhořela diskuze o tom, jakým způsobem by bylo možno zabránit zápisu vkladu do katastru nemovitostí na základě absolutně neplatných smluv. Jako jedním z řešení bylo navrhováno (jak už bylo zmíněno výše), aby katastr nemovitostí nezkoumal důvody oprávněnosti návrhu na vklad ke dni podání návrhu, nýbrž už ke dni, kdy došlo k uzavření smlouvy. To by ovšem nebylo nejšťastnější východisko a předkládaný problém by zcela nevyřešilo, z konstantní soudní judikatury totiž vyplývá, že datum, kdy byla smlouva uzavřena, není považováno za náležitost, která by ve smlouvě musela být nutně uvedena.⁹⁹ V případě, že by smlouva nebyla opatřena datací, nemohl by se katastrální úřad o žádané informaci bez jistých pochybností o její pravdivosti dozvědět. Úpravy by samozřejmě mohly využít a zákon snadno obejít smluvní strany, které by bez problému mohly smlouvu antidatovat před okamžik doručení usnesení o nařízení exekuce, a tím pádem by se na povinného nevztahoval zákaz nakládání s majetkem. Obecně platí a je to také považováno za modelovou a ideální situaci, že smlouva je uzavřena okamžikem, kdy ji současně podepíší všichni její účastníci. V praxi ale běžně dochází i k situacím, kdy strany nepodepisují smlouvu současně, většinou oferent adresuje návrh smlouvy druhé straně jejím zasláním, druhá strana vysloví s návrhem souhlas a na důkaz toho připojí ke smlouvě svůj podpis, takto akceptovanou nabídku pak zašle zpět oferentovi, přičemž okamžikem doručení akceptované smlouvy je smlouva považována za uzavřenou, nedošlo-li před tím k zániku nabídky vymezené v návrhu. V praxi by tedy bylo značně obtížné a někdy i nemožné zjistit okamžik, ke kterému má katastrální úřad skutečnosti zkoumat. V souhrnu by tedy bylo celé výše zmíněné opatření o zkoumání oprávněnosti návrhu na vklad do katastru nemovitostí ke dni uzavření smlouvy, které má zabránit povinnému ve zbavování se majetku, bezzubé a nepraktické.

Další nastíněné řešení hledalo oporu a zakládalo se na nauce o dvoufázovém nabývání vlastnictví k nemovitosti, tedy na rozlišování uzavření smlouvy (*iustus titulus*), jež zakládá pouze účinky obligačněprávní, a vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí (*modus acquirendi*), které zakládá účinky věcněprávní,

---

⁹⁸ Chalupa, L.: Neplatnost smluv uzavřených povinnou osobou v průběhu exekuce a restituce. Bulletin advokacie. 2007/3, s. 29

⁹⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 12. 1994, sp. zn. 19 Ca 538/94

translační.¹⁰⁰ Původním autorem níže uváděného konceptu je Petr Baudyš.¹⁰¹ Uzavřením smlouvy se tedy povinný (dosavadní vlastník nemovitosti) svého vlastnictví nevzdává a vlastnické právo nepozbývá, nýbrž se pouze zavazuje k následnému převodu vlastnického práva k nemovitosti na nabyvatele. Takový závazek není v rozporu s účelem exekučního řízení, soudnímu exekutorovi nebrání v dražebním prodeji předmětné nemovitosti a následnému uspokojení nároku oprávněného a měl by tudíž být pokládán za platný. Převod nemovitosti a faktický úbytek majetku nastává teprve dnem podání návrhu na vklad vlastnického práva, pouze v této druhé fázi by tedy mohlo dojít ke zmaření exekuce. Zákon by tedy neměl povinnému bránit v uzavírání smlouvy o převodu nemovitosti (tím se ničeho podstatného nedopouští, nenakládá se svým majetkem), měl by mu však zabránit v tom, aby se v důsledku vyvádění svého nemovitého majetku vyhýbal plnění svých závazků. Tomu se zabrání tím, že katastrální úřad návrh na vklad podaný v době probíhající exekuce zamítne. Pokud exekuce skončí, nemá samozřejmě smysl bránit později učiněnému návrhu na vklad do katastru nemovitostí, byť na základě smlouvy, která byla uzavřena v době trvání exekuce. Celá tato koncepce byla podporována i logickým argumentem: „...pokud účelem uzavření sporné kupní smlouvy má být uspokojení pohledávky oprávněného, pro kterou byla exekuce vedena, a z části kupní ceny placené na základě kupní smlouvy by právě tato pohledávka s veškerým příslušenstvím byla uhrazena, není rozumný důvod považovat kupní smlouvu za neplatnou, když všichni účastníci právních vztahů dojdou tímto způsobem plného uspokojení.“¹⁰²

Oběma dvěma přístupům (první považoval kupní smlouvu nemovitosti uzavřenou povinným jako prodávajícím v době trvání exekuce za absolutně neplatnou, druhý pak za platnou) dalo rozřešení až následující rozhodnutí: „Kupní smlouva, kterou povinný převedl nemovitost na jiného, i když usnesením o nařízení výkonu rozhodnutí mu to soud zakázal (§ 335b odst. 1 písm. a) o. s. ř.), je neplatná pro rozpor se zákonem. Tento právní závěr se plně prosadí i z pohledu výkladu ustanovení § 44 odst. 7 exekučního řádu, jde-li o důsledek jednání, které je v rozporu se zákonným zákazem dispozice s majetkem. Úvaha, podle které byla část kupní ceny za prodej sporných nemovitostí použita na úhradu exekučně vymáhané pohledávky, je pak pro posouzení (ne)platnosti

¹⁰⁰ Adámek, R.: Rizika při nabývání nemovitostí od povinného. Bulletin advokacie. 2009/6, s. 36

¹⁰¹ Baudyš, P.: K úsilí o co nejvíce neplatných smluv. Bulletin advokacie. 2007/6, s. 38

¹⁰² Adámek, R.: Rizika při nabývání nemovitostí od povinného. Bulletin advokacie. 2009/6, s. 36

*právního úkonu podle § 44 odst. 7 exekučního řádu právně nevýznamná. Absolutně neplatná smlouva způsobilým podkladem pro zápis vkladu do katastru být nemůže.*¹⁰³

Nejvyšší soud podal výklad, který je jistě možný a interpretačně správný, na druhou stranu vcelku formalistický, ale hlavně, díky němu měla osoba mající zájem o nemovitost vlastníka (proti kterému byla vedena exekuce) velmi omezené možnosti, jak zamýšlené koupě nemovitosti dosáhnout. Zájemci šlo doporučit snad jen uzavření kupní smlouvy, která by obsahovala odkládací podmínku,¹⁰⁴ tou by bylo ukončení exekuce. Smlouva s odkládací podmínkou sice existuje, ale dokud není podmínka splněna, nevyvolává žádné účinky, proto by neměla být takováto smlouva shledána absolutně neplatnou. V úvahu by přicházelo i uzavření smlouvy o smlouvě budoucí (pactum de contrahendo), její konstrukce by ale byla zbytečně složitá, povinný by se v ní musel zavázat k tomu, že zálohu (kterou mu poskytne budoucí kupující na kupní cenu) použije k uhrazení plnění vymáhaného v exekuci, čímž by zákaz nakládání s majetkem skončil, a rovněž samozřejmě k tomu, že v dohodnuté lhůtě po skončení exekuce uzavře kupní smlouvu.¹⁰⁵ Pro jistotu by měl kupující ve svém vlastním zájmu zálohu vyplatit přímo oprávněnému nebo exekutorovi, aby se vyhnul možnosti, že povinný užije poskytnuté finanční prostředky způsobem jiným. S vymahatelností zálohy poskytnuté povinnému, přesto nevyplacené oprávněnému, by se totiž budoucí kupující mohl vystavit zbytečným problémům.

Zmiňuji ještě stanovisko Nejvyššího soudu, které rovněž přispělo k chápání zákazu nakládání s majetkem. „*Již doručením usnesení o nařízení exekuce nastupují zákazy dispozic s majetkem nejen povinného, nýbrž i s majetkem patřícím do společného jmění (§ 44 odst. 7 ex. ř.), a to i kdyby manžel povinného s takovým nakládáním souhlasil (§ 145 odst. 2, věta druhá, obč. zák.). Samo usnesení o nařízení exekuce (aniž by zde byl exekuční příkaz) má tudíž dopad do majetkové sféry manžela povinného.*“¹⁰⁶

V poslední řadě bych uvedl, že se § 44 odst. 7 vztahoval na veškerý majetek, tedy nejen na nemovitosti, jejichž převod je podmíněn zápisem v katastru nemovitostí (o nichž bylo v předešlých větách pojednáno), ale krom jiného i na nemovitosti, jejichž převod je možné učinit bez zápisu v katastru nemovitostí, a věci movité (o kterých se exekutor nemá šanci při šikovnosti povinného dozvědět). Povinný může absolutní neplatnost právního úkonu (především smlouvy) učiněného v průběhu exekuce využít i

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 29 Odo 1070/2006

¹⁰⁴ § 36 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁵ Adámek, R.: Rizika při nabývání nemovitostí od povinného. Bulletin advokacie. 2009/6, s. 36

¹⁰⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005

ve svém zájmu po skončení exekuce a to tak, že pouze na absolutně neplatnou smlouvu (například kupní nebo darovací) poukáže a tím pádem získá zpět do svého vlastnictví majetek, který dříve neoprávněně převáděl. Osoba, která s povinným uzavřela smlouvu, nemohla mít žádnou právní jistotu, povinný navíc mohl absolutní neplatnost uplatňovat neomezeně dlouho, protože nepodléhá promlčení. Rovněž mohlo docházet k případům, kdy ani jedna strana neměla zájem na zneplatnění smlouvy, přesto však takováto smlouva musela být pokládána za absolutně neplatnou.

Chápání absolutní neplatnosti značně pozměnilo snad poslední vydané rozhodnutí Nejvyššího soudu v této otázce, které ale už nemělo dopad do praxe, protože bylo vydáno až v roce 2011, je otázkou, jestli by se k takovému značně odchylnému pojetí absolutní neplatnosti rozhodl soud i v okamžiku, kdyby absolutní neplatnost byla stále živým elementem v exekučním řádu. „*Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu je nicméně přesvědčen, že ve výše popsáném právním rámci se důsledek absolutní neplatnosti právního úkonu povinného pro porušení generálního inhibitoria (předjímaný ustanovením § 44 odst. 7 exekučního řádu) neprosazuje doručením usnesení o nařízení exekuce povinnému bez dalšího (jak naznačují závěry obsažené v posledně citovaném usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Odo 1070/2006), nýbrž (jen) ve spojení se stavem exekučního řízení. Tak především není žádného důvodu se domnívat, že by sankcí absolutní neplatnosti měly být postiženy dispozice povinného s majetkem podléhajícím účinkům nařízené exekuce, jestliže usnesení o nařízené exekuce (vůbec) nenabylo právní moci (např. proto, že oprávněný vzal po nepravomocném nařízení exekuce svůj návrh zpět nebo proto, že povinný uspěl s důvodným odvoláním proti usnesení o nařízení exekuce).*

Stejně tak platí, že není žádného důvodu pojit s příslušným úkonem povinného, porušujícím v době, kdy byl učiněn, generální inhibitorium, sankci absolutní neplatnosti i poté, co po pravomocném nařízení exekuce proběhne exekuce (v závislosti na podobě exekučních příkazů vydaných soudním exekutorem) úspěšně (vymožením pohledávky oprávněného) způsobem nepostihující majetek, jehož se předmětný právní úkon týkal, nebo jestliže následně (i po porušení zákazu formulovaného generálním inhibitoriem) došlo k zastavení exekuce (§ 55 exekučního řádu ve spojení s § 268 odst. 1 písm. c/ nebo h/ o. s. ř.) proto, že povinný po pravomocném nařízení exekuce uspokojil oprávněného mimo exekuci (jinak řečeno, dojde-li k zastavení exekuce, aniž byl exekucí postižen majetek s nímž povinný nakládal v rozporu s generálním inhibitoriem, považují se úkony, jimiž povinný s tímto majetkem nakládal za trvání exekuce, za platné).

Je tomu tak proto, že tzv. generální inhibitorium slouží (v mezích zahájeného exekučního řízení) k ochraně oprávněného a přihlášených věřitelů (jak přiléhavě vystihuje výše citovaná důvodová zpráva) a uplatní se tedy jen při prosazování této ochrany (je-li porušením zákazu zmařen účel exekuce na úkor osob zákonem chráněných). Tam, kde oprávněný, případně přihlášení věřitelé, se svým nárokem v exekuci uspěje bez zřetele k tomu, že povinný s částí svého majetku nakládal v rozporu s generálním inhibitorem (pohledávka oprávněného, potažmo přihlášených věřitelů, je uspokojena z jiného exekucí postiženého majetku povinného), není žádných příčin dovozovat i poté absolutní neplatnost takového právního úkonu povinného ve smyslu § 44 odst. 7 exekučního řádu.

Pro danou věc platí vyslovené závěry tím více, že kupní smlouvu, kterou měl povinný porušit generální inhibitorium, uzavřel s oprávněným za účasti soudního exekutora a celá kupní cena byla použita (započtena) na uspokojení exekučně vymáhané pohledávky. Takový postup účelu (smyslu) úpravy obsažené v § 44 odst. 7 exekučního řádu neodporuje. V intencích výše řečeného je s ním naopak v souladu (naplňuje cíl generálním inhibitorem sledovaný) a postih této transakce absolutní neplatností není namístě.¹⁰⁷

Výše nastíněné problémy a situace nejsou obecně v právu pokládány za žádoucí, proto je jistě dobře a já pokládám za jediné správné, že se zákonodárce rozhodl pro změnu znění § 44 odst.7, učinil tak střednědobou novelou, která nabyla účinnosti 1. listopadu 2009.

6.1.2 Generální inhibitorium - návrh zákona a neúčinnost právních úkonů

Návrh zákona č. 286/2009 Sb. zařadil úpravu institutu generálního inhibitoria do samostatného nového § 44a. Návrh zachovával zákaz nakládání s majetkem povinného (v tom se od předchozí právní úpravy nelišil), ale měnil účinky, které se s takovým porušením zákazu pojí. Právní úkon, kterým povinný porušil povinnost nenakládat s majetkem, byl považován za neúčinný vůči oprávněnému. Inspirace se možná hledala i v občanském soudním řádu, který neúčinnost rovněž používal a tak tomu je i do dnešních dnů.¹⁰⁸ Důvodová zpráva uvádí: „Rovněž dochází ke změně koncepce generálního inhibitoria, a to tak, že se z premisy absolutní neplatnosti přechází na

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008

¹⁰⁸ § 260h zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

premisu neúčinnosti. Institut generálního inhibitoria, přestože v něm může být v některých konkrétních případech spatřována tvrdost vůči povinnému, z globálního hlediska představuje účinný institut, který výraznou měrou přispívá k vyšší efektivitě výkonu v exekučním řízení v porovnání s řízením o výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu. Proto se jeví potřebné generální inhibitorium zachovat. Avšak i při změně z absolutní neplatnosti učiněných úkonů na neúčinnost je zachována jeho funkčnost. Generální inhibitorium slouží k ochraně oprávněného a přihlášených věřitelů, nikoliv však dalších osob či dokonce povinného, který tak může účinně zpochybnit své vlastní úkony v časově neomezené lhůtě. Tímto zpřesněním je povinný omezen v možnosti obcházet účel exekučního řízení.¹⁰⁹ Důvodová zpráva se správně zmiňuje o tom, že institut generálního inhibitoria neslouží k ochraně povinného, tak tomu ale bohužel dříve bylo (nebylo to ovšem zákonem tak zamýšleno, na druhou stranu je ale třeba poznamenat, že se v některých konkrétních situacích jeví dopady absolutní neplatnosti nejen pro povinného, ale i pro třetí osoby, jako zbytečně přísné) o čemž jsem se zmínil již výše. Neúčinnost právního úkonu už pro povinného tak výhodná není, nemůže se jí totiž na rozdíl od absolutní neplatnosti sám dovolat. Neúčinný právní úkon povinného by byl platný vůči třetím osobám, ale ve vztahu k oprávněnému by nečinil žádné právní následky, oprávněný by tak mohl na neúčinnost poukázat a tím zamezit zkracování své pohledávky. S neúčinností by ale v praxi mohly vznikat problémy, které novela neřešila. Zřejmě by muselo být prokázáno, že byl na nabyvatele neúčinně převeden majetek povinného, což je v praxi obtížné. Zajímavé by bylo rovněž vyřešení postavení nabyvatele majetku, protože by nemohl být považován za účastníka exekučního řízení, měl by nejspíše postavení třetí osoby. Při zjištění neúčinnosti právního úkonu povinného by soudní exekutor vydal exekuční příkaz přímo na neúčinně převedený majetek. Pokud by byla koncepce neúčinnosti přijata a stala se součástí zákona, zřejmě by zákonodárce dále rozvedl, jak se má postupovat v případě, kdy povinný zapříčiní svým jednáním neúčinnost právního úkonu. Jestliže by postup nebyl podrobněji upraven, docházelo by stejně jako v případě koncepce absolutní neplatnosti k nejasnostem, které by postupně vyřešil Nejvyšší soud.

Ustanovení o neúčinnosti právních úkonů nalezneme v odvětví práva exekučnímu podobném a to v právu insolvenčním (obě práva mají kromě jiného společný především svůj účel, kterým je uspokojení oprávněného, věřitele). Úprava neúčinnosti právních

---

¹⁰⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti. PSP ČR. Sněmovní tisk 804/0

úkonů je obsažena v insolvenčním zákoně¹¹⁰, ten navíc uvádí různé druhy neúčinnosti, jmenovitě se jedná o neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění, neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů a neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů. Rozeznává rovněž neúčinné právní úkony přímo ze zákona nebo na základě uplatnění odpůrčích nároků. S neúčinnými právními úkony spojuje insolvenční zákon níže zmíněné následky. Jedná se především o vyloučení věřitele z možnosti započtení, který získal pohledávku na základě neúčinného právního úkonu,¹¹¹ dále pak o možnost zahrnout do majetkové podstaty dlužníka rovněž majetek jiných osob.¹¹²

Pokud by se měl institut neúčinnosti právních úkonů v budoucnu objevit i v exekučním řádu, mohl by se zákonodárce inspirovat v některých ohledech i poměrně podrobnou úpravou obsaženou v zákoně insolvenčním.

6.1.3 Generální inhibitorium - právní úprava účinná do konce prosince 2012 a relativní neplatnost

Po projednání návrhu zákona se přiklonil ústavněprávní výbor k názoru, že by bylo potřeba provést změny v § 44a. Kromě zavedení nové možnosti odklonů od generálního inhibitoria (Pokud složil povinný k rukám soudního exekutora finanční částku ve výši součtu celkové pohledávky s veškerými náklady exekuce, mohl soudní exekutor na základě návrhu povinného rozhodnout, že se na povinného nadále zákaz nakládání s majetkem nevztahuje. Rovněž pokud byl povinný schopen nepochybně doložit soudnímu exekutorovi majetek, z jehož odhadované výše by mohla být pohledávka zcela uspokojena, mohlo být rozhodnuto, že ostatní majetek povinného generálnímu inhibitoriu nepodléhá.) se rovněž jeho pozornost zaměřila na účinky nedovoleného nakládání s majetkem povinného. Místo původně zamýšlené neúčinnosti právních úkonů se směřovalo k relativní neplatnosti právních úkonů povinného. Předložené návrhy na poupravení novely byly do konečného znění zákona včleněny a schváleny.

Byla tedy zavedena relativní neplatnost a zvláštní úprava jejího dovolání se, která byla odlišná od úpravy obecné, obsažené v občanském zákoníku. K tomuto názoru pravděpodobně dospěl ústavněprávní výbor, protože si byl vědom nedokonalosti navrhované právní úpravy upřednostňující neúčinnost. Novou právní úpravou je lépe

---

¹¹⁰ § 235-243 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹¹ § 140 odst. 3 písm. b zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² § 205 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

zajištěna ochrana zájmů všech zúčastněných. Určitě se povinný i třetí osoba mohou cítit konformněji z hlediska právní jistoty přetrvávající i do budoucnosti, která se týká jejich majetkových poměrů vzniknuvších v době trvání exekuce. Stejně tak je zabráněno situacím, kdy ani jeden subjekt (oprávněný, soudní exekutor, povinný, třetí osoba) nemá zájem na neplatnosti právního úkonu, ale i přesto, že tento zájem neexistuje a nastalý stav není nikomu na obtíž, musí být podle zákona neplatnost uplatněna (jak tomu bylo v souvislosti s absolutní neplatností). Na rozdíl od absolutní neplatnosti lze v případě relativní neplatnosti vadu právního úkonu zhojit, právní úkon bude považován za platný do doby, dokud jeho neplatnost osoba oprávněná nenamítne.

Zákonné znění vypadalo následovně: „*Po doručení usnesení nesmí povinný nakládat se svým majetkem, včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný. Právní úkon se však považuje za platný, pokud se neplatnosti právního úkonu nedovolá exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel, aby zajistili uspokojení vymáhané pohledávky. Právní účinky dovolání se neplatnosti nastávají od účinnosti právního úkonu, dojde-li exekuční příkaz nebo jiný projev vůle exekutora, oprávněného, nebo přihlášeného věřitele všem účastníkům právního úkonu, jehož neplatnosti se exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel dovolává.*“¹¹³

Dovolání se relativní neplatnosti může osoba, která má na tom právní zájem, pouze za účelem uspokojení vymáhané pohledávky, tedy jen do okamžiku skončení exekuce. Tím, že je dovolání se relativní neplatnosti podle exekučního řádu svázáno s účelem, dochází k jejímu odlišení od obecné relativní neplatnosti podle občanského zákoníku, protože ta může být namítána z jakéhokoliv důvodu. Jestliže během průběhu exekuce nedojde k dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu, zůstává takový úkon povinného platný, dokonce i za předpokladu, že by byl učiněn v rozporu s generálním inhibitoriem. Exekuční řád spojuje s relativní neplatností účinky ex tunc, předchází tím nežádoucím situacím. „*Důvodem byla obava, aby třetí osoby, na něž by povinný účelově převedl svůj majetek, jej nestihly převést na další osoby, které by jej platně nabyly a staly by se vlastníky na úkor oprávněného.*“¹¹⁴

¹¹³ § 44a odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012

¹¹⁴ Korběl. F., Prudíková. D.: Nad změnami v exekučním řádu. Právní rozhledy. 2009/22, s. 791

Pokud by povinný podal odvolání proti usnesení o nařízení exekuce, nemělo by takové odvolání odkladný účinek na zákaz nakládání s jeho majetkem. Pro uplatnění generálního inhibitoria není relevantní výše vymáhané pohledávky a nemá na samotné uplatnění generálního inhibitoria vliv. Smyslem této úpravy je nejen zachování nejvyšší možné výtěžnosti dlužníkovu majetku (zejména pokud je výše pohledávky značná), ale stejně tak snaha přimět dlužníka, aby splnil svou povinnost, která mu byla uložena na základě vykonatelného exekučního titulu (a to třeba i v případě, pokud je výše pohledávky zanedbatelná). Vzhledem ke svému obsahu má generální inhibitorium účinky zejména u exekucí postihujících majetek povinného, avšak i ostatní druhy exekuce (například exekuce vyklizením) jsou nařizovány vždy také pro náklady exekuce, proto i v jejich případě má institut generálního inhibitoria svůj smysl a nepostrádá opodstatnění.¹¹⁵

Exekuční řád taxativně stanoví, že se relativní neplatnosti právního úkonu povinného může dovolat pouze soudní exekutor, oprávněný a přihlášený věřitel (i kdyby takový výčet zákon neposkytoval, stejně by se nemohl relativní neplatnosti dovolat sám povinný, což vyplývá nejen z právní teorie). Exekuční řád ale bohužel nestanovuje, koho považuje za přihlášeného věřitele. Pomoc můžeme hledat jediné v ustanovení občanského soudního řádu, který se použije subsidiárně (tedy jen v případě, pokud exekuční řád sám otázku neupravuje). Občanský soudní řád umožňuje, aby se v rámci výkonu rozhodnutí domáhal uspokojení své pohledávky i tzv. další věřitel (eventuelně další oprávněný), o kterém se zákon zmiňuje například v § 328 odst. 4 písm. g), § 331 odst. 2 nebo v § 337 odst. 1. Věřitel ale může svou pohledávku uplatnit proti povinnému jen tehdy, pokud má tuto pohledávku přiznanou rozhodnutím nebo jiným obdobným způsobem, jeho pohledávka tedy musí být vymahatelná. Zde ale podobnost končí, exekuční řád totiž hovoří o uplatňování relativní neplatnosti v souvislosti s vymáhanou, nikoliv s vymahatelnou pohledávkou. Mohlo by se zdát, že se zákonodárce dopustil terminologické záměny, ale není tomu tak, v exekučním řízení se totiž vždy vymáhá pouze taková pohledávka, pro kterou se exekuce nařídila.¹¹⁶ Je tedy otázkou, jestli se přihlášení věřitelé mohou relativní neplatnosti dovolat za účelem, aby zajistili uspokojení své vymahatelné pohledávky. Ano, mohou, ale zprostředkovaně v tom smyslu, že se přihlášený věřitel bude dovolávat relativní neplatnosti ne ve svůj

---

¹¹⁵ Kasíková. M., Kučera. F. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). komentář 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 181

¹¹⁶ Preisler. P.: K některým změnám v exekučním řádu. Právní rozhledy. 2010/10, s. 366

prospěch, k zajištění své vymahatelné pohledávky, ale ve prospěch vymáhané pohledávky oprávněného, který tak třeba ještě neučinil anebo by ani učinit nemohl. Pokud jde o věřitele nepřihlášeného, tomu sice zákon nepřiznává možnost účinně se dovolat relativní neplatnosti, přesto si lze v praxi představit situaci, kdy by svého záměru dosáhnout mohl. Jestliže by nepřihlášený věřitel měl informace o tom, že povinný uskutečnil neplatný právní úkon, mohl by o tom informovat osoby oprávněné a ty by se ve svém vlastním zájmu relativní neplatnosti dovolaly, tím by byla ochráněna jak vymáhaná pohledávka, tak i pohledávka nepřihlášeného věřitele, kterou by mohl uplatnit později v budoucnu.

Postačí, pokud se neplatnosti dovolá jedna osoba, zákon nepředpokládá a nevyžaduje součinnost více nebo dokonce všech stran. Soudní exekutor se relativní neplatnosti právního úkonu povinného dovolává zejména na základě exekučního příkazu (který bude postihovat majetek neplatně převedený), možný je rovněž ale i jiný projev vůle, ke kterému se ale soudní exekutor v praxi zřejmě příliš často uchýlovat nebude.

Soudní exekutor má nejvíce praktických možností, jak se o relativní neplatnosti právního úkonu dozvědět, zejména díky povinnosti třetích osob (soudy, orgány státní správy a samosprávy, obce a jejich orgány, banky, pojišťovny a další) k součinnosti. Další osoby, tedy oprávněný a přihlášený věřitel, se neplatnosti mohou dovolat jakýmkoliv projevem vůle, lze jim ovšem doporučit, aby jejich vůle byla jasná a nepochybná, rovněž by z hlediska prokazatelnosti měly vždy upřednostnit písemnou formu. V praxi bývá obvyklé, že oprávněný nebo přihlášený věřitel o neplatném právním úkonu nejprve informují soudního exekutora a ten následně relativní neplatnost namítne.

Exekuční příkaz nebo jiný projev vůle, jímž se relativní neplatnosti oprávněná osoba dovolává, musí být doručen všem stranám právního úkonu (pokud povinný vyvedl majetek náležející do společného jmění manželů, je třeba dovolat se relativní neplatnosti i u manžela povinného), kterým bylo generální inhibitorium porušeno. Nestačí tedy, aby se relativní neplatnost namítala pouze u povinného, bezpodmínečně musí být informován i další účastník právního úkonu, právě tato podmínka způsobuje největší těžkosti, oprávněný ani přihlášený věřitel nemají účinné prostředky, jak se o další straně právního úkonu dozvědět relevantní údaje, proto tuto starost skoro vždy přenechávají soudnímu exekutorovi, který je na tom v tomto ohledu o něco lépe, navíc po zjištění totožnosti účastníka může neplatně převedený majetek rovnou postihnout

exekučním příkazem, což je jistější (než projev vůle oprávněného či přihlášeného věřitele) a tedy i žádoucí.

Dovolání se relativní neplatnosti se vždy vztahuje na konkrétní úkon, nelze ho tedy chápat generálně a povšechně. Pokud by se povinný chtěl účelově zbavit svého majetku, logicky by se snažil učinit neplatných právních úkonů co nejvíce. V takovém případě by musela oprávněná osoba k zajištění vymáhané pohledávky namítat relativní neplatnost každého úkonu zvlášť. Účinky dovolání se relativní neplatnosti nastanou okamžikem dojití exekučního příkazu nebo jiného projevu vůle posledního z účastníků úkonu, na jehož neplatnost oprávněná osoba poukazuje.

Ze znění § 44a odst. 1 dále vyplývá, že i když povinný porušil zákaz nakládání s majetkem a tím i samotné generální inhibitorium, nemusí se vždy oprávněná osoba účinně relativní neplatnosti dovolat, pokud by totiž zbylý majetek povinného postačoval k uspokojení pohledávky oprávněného, nebyl by důvod na relativní neplatnosti právního úkonu povinného lpět. Samozřejmě v případě, že povinný (budoucí) převede svůj majetek na jinou osobu za účelem vyhnutí se uhrazení svého závazku, ještě před doručením usnesení o nařízení exekuce, nemůže oprávněná osoba namítat relativní neplatnost úkonů, jimiž byl předmětný majetek převeden.

Exekuční řád nestanoví žádnou lhůtu, za jejíhož trvání by bylo možné se relativní neplatnosti dovolat. Oprávněným osobám ale jistě lze doporučit, aby se relativní neplatnosti dovolávaly pokud možno co nejdříve od okamžiku, kdy se o nežádoucím právním úkonu povinného dozvědí, nejlépe ještě v průběhu exekučního řízení. Za ideální situace se tedy relativní neplatnosti dovolá oprávněná osoba již v době probíhající exekuce, může ovšem nastat i situace, kdy se oprávněná osoba o právním úkonu povinného v průběhu exekuce vůbec nedozví, pak je posouzení složitější a záleží na konkrétních okolnostech případu.

Jestliže by bylo vydáno usnesení o nařízení exekuce v rozporu se zákonem, exekuce by tedy byla od počátku neoprávněná (například bylo-li by exekuční řízení vedeno proti nesprávné osobě, nepovinnému), tak by samozřejmě ani po jejím skončení nemělo být umožněno domáhat se určení relativní neplatnosti provedených právních úkonů. Pokud by bylo exekuční řízení ukončeno úplným vymožením vymáhané pohledávky, je jistě nepochybné, že by se oprávněné subjekty relativní neplatnosti dovolávat rovněž nemohly, nebyl by důvod, zákon přeci stanoví, že projevená vůle oprávněné osoby dovolat se relativní neplatnosti musí směřovat k zajištění uspokojení vymáhané pohledávky (která ovšem už byla v tomto popisovaném případě uspokojena a

uspokojením také zanikla). V situaci, kdy by exekuční řízení bylo zastaveno pro nedostatek majetku povinného se to má s dovoláním se relativní neplatnosti odlišně, vymáhaná pohledávka nebyla zcela uspokojena, tudíž by se oprávněná osoba mohla dovolat relativní neplatnosti (nelze tak ale učinit zasláním exekučního příkazu od soudního exekutora, neboť už skončily účinky všech vydaných exekučních příkazů,¹¹⁷ proto je třeba učinit jiný projev vůle oprávněné osoby) a v důsledku toho by mohl být postižen i majetek, o kterém se dříve v průběhu exekuce ani nevědělo. Dokdy je ale vlastně možné se relativní neplatnosti úkonů povinného účinně dovolávat? Většina zdrojů uvádí, že se relativní neplatnosti lze dovolat i po skončení exekuce,¹¹⁸ nejpozději však do uplynutí tří let ode dne, kdy byl právní úkon učiněn, od učinění právního úkonu tedy počíná běžet obecná tříletá promlčecí doba (stejně jako podle občanského zákoníku).

Každopádně důsledky účinného dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu povinného jsou zřejmé, neplatně převedený majetek je stále majetkem povinného a takový majetek lze použít pro účely vymožení předmětné pohledávky. Třetí osoba, ač jí mohla být v důsledku neplatného převodu způsobena újma, se proti vyslovení relativní neplatnosti účinně bránit nemůže (všechny její případné námitky budou zamítnuty). Jedině by mohla požadovat na povinném vrácení bezdůvodného obohacení nebo náhradu škody, obojí by bylo ovšem předmětem jiného než exekučního řízení.

6.1.3.1 Možný dopad relativní neplatnosti na úkony povinného - dědice

Za účel exekučního řízení je považováno dosažení uspokojení pohledávky oprávněného. Tohoto účelu bývá často dosahováno i proti vůli samotného povinného. Stane-li se osoba v postavení povinného dědicem, může se rozhodnout, zda nově získané prostředky použije k uhrazení svých závazků, pokud ano, žádný problém nenastane a oprávněné osoby budou zcela jistě spokojeny, pokud ne, naskytá se možnost zpeněžení nově nabytého majetku v rámci exekučního řízení i proti vůli povinného. O těchto možnostech povinný samozřejmě ví, a proto by se mohl rozhodnout pro jiné řešení a to takové, že by v rámci dědického řízení majetek zůstavitele vůbec nenabyl. S takovýmto jednáním už ale oprávněné osoby nebudou

---

¹¹⁷ § 47 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ Kasíková. M., Kučera. F. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). komentář 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 183, odlišně pak Preisler. P.: K některým změnám v exekučním řádu. Právní rozhledy. 2010/10, s. 366

natolik spokojeny, jelikož nedojde k předpokládanému a vítanému zvětšení majetku povinného, z kterého by mohl být dluh lépe uhrazen, ale naopak k „oslabení“ postavení oprávněného. Proto se nabízí otázka, zda umožnit povinnému uchýlit se k takovému řešení, které nebude pro oprávněného výhodné a vítané. V dědickém řízení přicházejí v úvahu dva úkony povinného, prostřednictvím kterých by mohlo dojít ke zkrácení práva oprávněného na uhrazení vymáhané pohledávky. Jedná se o odmítnutí dědictví: „*Dědic může dědictví odmítnout. Odmítnutí se musí stát ústním prohlášením u soudu nebo písemným prohlášením jemu zasláným.*“¹¹⁹ a o uzavření dohody o vypořádání dědictví: „*Je-li více dědiců, vypořádají se u soudu mezi sebou o dědictví dohodou.*“¹²⁰

Za relativně neplatný by měl být tedy považován takový právní úkon povinného, kterým odmítá dědictví přijmout, ovšem za předpokladu, že nebude dědictví předlužené. Jestliže by bylo dědictví předlužené, mohlo by být účinné dovolání se relativní neplatnosti odmítnutí dědictví sporné, zde se střetávají dva zájmy a já bych v tomto případě upřednostnil zájem povinného před zájmem oprávněného. Bylo by totiž jistě nespravedlivé a nemorální nutit dlužníka k přijetí předluženého dědictví, i když by za převzaté závazky odpovídal jen do výše hodnoty majetku nabytého od zůstavitele. Co se týče dohody o vypořádání dědictví, měla by být neplatnou shledána taková dohoda, na jejímž základě by povinný nabyl majetek v menší hodnotě, než jaký by mu měl připadnout na základě vůle zůstavitele nebo podle ustanovení zákona. K celé koncepci dále David Hozman dodává: „*Předmětem zpeněžení v exekučním řízení mohou být jakékoliv majetkové hodnoty dlužníka a exekučním příkazem lze postihnout i takový majetek, který dlužník nabyl až v průběhu exekučního řízení.*“¹²¹

Tyto výše popsané závěry ale nelze bez vyslovení pochybností přijmout. Především je třeba ujasnit si, zda se ustanovení o generálním inhibitoriu vztahuje pouze na majetek, který má povinný v době doručení usnesení o nařízení exekuce v dispozici, nebo i na majetek, který později v průběhu exekuce získá. Miroslava Káňová je přesvědčena, že se zákaz nakládání s majetkem nemůže vztahovat na budoucí majetek nebo na potenciální budoucí majetek dlužníka.¹²² Občanský zákoník sice uvádí, že se dědictví nabývá smrtí zůstavitele, k tomu se ale vyjádřil Nejvyšší soud, když stanovil následující. „*Dědictví se podle § 460 obč. zák. nabývá smrtí zůstavitele. Je-li dědiců*

¹¹⁹ § 463 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁰ § 482 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

¹²¹ Hozman. D.: Účinky exekučního řízení a dispozitivní oprávnění dědice. Ad Notam. 2011/4, s. 3

¹²² Káňová. M.: Podruhé k účinkům exekučního řízení a dispozitivnímu oprávnění dědice. Ad Notam. 2011/5, s. 22

*více, jako je tomu v této věci, je tu mezi smrtí zůstavitele a právní mocí rozhodnutí státního notářství (dnes soudu) o potvrzení nabytí dědictví období, kdy všichni dědicové jsou pouze potenciálními nabyvateli věcí náležejících do dědictví. Dědic totiž může dědictví odmítnout nebo může uzavřít dědickou dohodu, podle které věc nabude někdo jiný.*¹²³ Z toho tedy vyplývá, že pokud povinný uzavře s ostatními dědici dědickou dohodu, nečiní tímto projevem vůle (právním úkonem) nic, co by se dotýkalo jeho majetku, právní úkon se týká pouze majetku, který by povinný v budoucnu nabyl za předpokladu, že by soud dědickou dohodu schválil. Soudem schválená dohoda o dědictví je navíc závazná pro všechny, tedy i pro orgány veřejné moci, kterým soudní exekutor bezesporu je. Proto soudnímu exekutorovi nepřísluší, aby soudem schválenou dohodu dědiců napadal a znevažoval.

Pokud by soudní exekutor (v důvěře v pravdivost koncepce Davida Hozmana) postihl majetek některého dědice exekučním příkazem s odůvodněním, že tento majetek měl připadnout povinnému, může dědic podat žalobu na vyloučení tohoto majetku z exekuce. Soudní exekutor by samozřejmě (jako kdokoliv jiný) měl respektovat závaznost rozhodnutí soudu a neměl by postupovat svévolně, i když tím chrání zájmy oprávněného, je totiž třeba brát ohledy na práva povinného.

Podle mých informací Nejvyšší soud zatím o této zajímavé otázce nerozhodoval a je nejspíš jen otázkou času, kdy k tomuto problému vysloví svůj názor, rovněž se tímto problémem nezabývá komentář k exekučnímu řádu (který by ovšem pro konečné vyřešení nejasností nemohl být určující). Argumentace Miroslavy Káňové se mi ale zdá přesvědčivá a proto bych se s ní ztotožnil. Pokud by soud nevyložil odlišnou představu o průběhu nabytí majetku v dědickém řízení, měl by názor, kterým se brání namítat účinně relativní neplatnost odmítnutí dědictví či dohody o dědictví, zvítězit.

6.1.4 Generální inhibitorium - právní úprava účinná od 1. ledna 2013

Poslední důležitou změnou prošlo generální inhibitorium v minulém roce a to na základě novely exekučního řádu (a občanského soudního řádu), která byla přijata pod číslem 396/2012 Sb. a vstoupila v účinnost k 1. lednu roku 2013. Novelou byl dán soudním exekutorům prostor ke zmírnění účinků generálního inhibitoria, samotné

---

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2009, sp. zn. 22 Cdo 4111/2007

sankcionování relativní neplatnosti nepovolených právních úkonů povinného ale přetrvalo.

Nově byla přijata úprava začleněná do ustanovení § 44 odst. 4, která zní: „*Je-li vymáhaná povinnost v hrubém nepoměru k majetku povinného, na který by se vztahoval zákaz podle § 44a odst. 1, může exekutor před zasláním vyrozumění oprávněnému rozhodnout, že se zákaz podle § 44a odst. 1 vztahuje pouze na část majetku přiměřenou vymáhané povinnosti. Toto rozhodnutí zašle spolu s vyrozuměním oprávněnému a povinnému.*“ Touto úpravou exekuční řád směřuje k další ochraně zájmů povinného, reaguje rovněž na praktické zkušenosti, kdy docházelo zcela zjevně zbytečně k uplatňování generálního inhibitoria na veškerý majetek (zákon to předpokládal), i když vymáhaná pohledávka byla v celkovém poměru zanedbatelná.

§ 44a odst. 1 má nyní následující podobu: „*Nerozhodl-li exekutor podle § 44 odst. 4 jinak, nesmí povinný po doručení vyrozumění nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný. Právní úkon se však považuje za platný, pokud se neplatnosti právního úkonu nedovolá exekutor, oprávněný, nebo přihlášený věřitel, aby uspokojili zajištění vymáhané pohledávky. Právní účinky dovolání se neplatnosti nastávají od účinnosti právního úkonu, dojde-li exekuční příkaz nebo jiný projev vůle exekutora, oprávněného, nebo přihlášeného věřitele všem účastníkům právního úkonu, jehož neplatnosti se exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel dovolává.*“ Jak vidíme, došlo oproti předchozí právní úpravě ke změně rozsahem nevelké, přesto nelze říci, že i nedůležité. Dříve velice často vznikaly v praxi nepochopitelné až absurdní situace, nyní je exekutorovi dána možnost zajišťovat majetek hodnotou přiměřenou vzhledem k vymáhané pohledávce, k předpokládaným nákladům exekuce a k nákladům oprávněného.

Problém vidím v tom, že exekutor pouze může (nikoliv musí a tedy nemá povinnost) vyloučit část majetku z účinků generálního inhibitoria, vzhledem k tomu lze očekávat, že exekutoři nebudou této možnosti (i s přihlédnutím k určitému riziku a k rozsáhlejší administrativě) příliš často využívat. Dovedu si představit právní úpravu, která by přímo nařizovala (neponechávala vše pouze na úvaze a vůli) exekutorům, aby zajišťovali pouze majetek hodnotou odpovídající vymáhané pohledávce. Exekutorům už předchozí právní úprava dávala možnost účinky generálního inhibitoria (a tím i účinné

dovolání se relativní neplatnosti) omezit, ale vždy až po okamžiku, kdy bylo generální inhibitorium na povinného uvaleno v celé své šíři. § 44 odst. 4 nově konstruuje situaci, kdy účinky generálního inhibitoria pro povinného v plné šíři vůbec nenastanou.

V souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku došlo k terminologické změně v § 44a odst. 1, kdy se termín právní úkon nahradil termínem právní jednání. Dále byl pojem dovolání se neplatnosti nahrazen souslovím vznesení námítky neplatnosti.

6.1.5 Speciální inhibitorium

Na rozdíl od inhibitoria generálního neprošlo inhibitorium speciální za dobu účinnosti exekučního řádu řadou stejně převratných změn. Speciální inhibitorium je procesní institut, který si po celou dobu své doposud poměrně krátké, ale stabilní existence drží základní linii nastavenou již v počátku svého bytí. Přesněji řečeno neprošla úprava speciálního inhibitoria do dnešních dnů prázdnými věcnými změnami (to je jistě vzhledem k častým novelizacím exekučního řádu stav výjimečný), což je na jednu stranu velmi pozitivní zjištění (stabilnost a neměnnost ustanovení je v právu žádoucí), které může být považováno za praktické osvědčení paragrafového znění tohoto institutu v běhu času.

O speciálním inhibitoriu se exekuční řád zmiňuje v § 47 odst. 5, který zní: „Majetek, který je postižen exekučním příkazem, nesmí povinný převést na jiného, zatížit ho nebo s ním jinak nakládat. Právní jednání, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatné.“¹²⁴ I když to zákonodárce výslovně neuvádí, jedná se samozřejmě o neplatnost absolutní, tedy se speciálním inhibitoriem se nedílně pojí tento nejtvrděší možný postih, který se aplikuje v případě porušení výše zmíněných povinností osobou povinného.

Ustanovení jasně hovoří o zákazu nakládání s majetkem pouze pro povinného, co se ovšem stane v případě, pokud je s majetkem nakládáno na základě vůle subjektu odlišného od povinného, tedy třetí osobou nebo na základě jiné skutečnosti? Na to odpoví následující usnesení Nejvyššího soudu: „Ustanovení § 47 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb. brání tomu, aby majetek postižený exekučním příkazem převedl na jiného povinný. Nebrání však tomu, aby povinný účinně pozbyl vlastnictví k postiženým věcem v důsledku úkonů třetích osob nebo jiných právních skutečností (kupříkladu odstoupí-li

¹²⁴ § 47 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

*prodávající od smlouvy, podle níž povinný koupil postižené věci, uplyne-li lhůta zakládající nevyvratitelnou domněnku vypořádání společného jmění manželů nebo vyzve-li dárce povinného k vrácení daru). Na základě těchto skutečností povinný pozbuje vlastnictví k postiženým věcem nebo podílům na nich, i když nastanou až po nařízení exekuce nebo po vydání exekučního příkazu.*¹²⁵

Výše zmíněný právní názor je srozumitelný a respektuje ustanovení jiných právních odvětví, na druhé straně ale bohužel rovněž poskytuje recept na to, jak by šlo speciální inhibitorium známým povinným obejít. Na mysli mám především situaci, kdy dárce vyzve povinného (obdarovaného) k vrácení daru, který je postižen exekučním příkazem. Uvažujme o následující situaci, povinnému byl doručen exekuční příkaz, kterým je postižen majetek, u něhož má povinný zájem si ho ponechat, ať už z jakéhokoliv důvodu. Za tímto účelem se rozhodne pro dohodu se třetí osobou, tato dohoda bude spočívat v tom, že povinný spolu se třetí osobou uzavře darovací smlouvu, která bude antidatována například ještě před okamžik zahájení exekučního řízení (i když to není nezbytně nutné, jelikož speciální inhibitorium má zabránit zmenšování majetku povinného, ale logicky nebrání jeho zvětšování (v tomto případě prostřednictvím daru), avšak pro větší věrohodnost se takováto věrolomnost provést může), posléze požádá třetí osoba (která je v postavení dárce, ale pravým dárce není, protože se nejedná o její majetek, což ovšem nemůže nikdo kromě povinného a třetí osoby vědět) o vrácení daru ze zákonných důvodů a tímto postupem bude ze speciálního inhibitoria vyjmut majetek, který byl postižen exekučním příkazem, povinný dosáhne svého, dalo by se říci, že i na první pohled nemožného.

Teoreticky, pokud by se o některém majetku postiženém exekučním příkazem vědělo, že je opravdu povinného (například by existovala písemná kupní smlouva), i to by nebyla pro povinného situace neřešitelná, stačilo by pouze, aby tentokrát bylo uzavřeno o jednu darovací smlouvu více, první darovací smlouvou (která by nutně musela být antidatována před okamžik vydání exekučního příkazu, jinak by samozřejmě byla neplatná pro rozpor se speciálním inhibitoriem, jelikož by povinný prostřednictvím ní nakládal nedovoleně se svým majetkem) by povinný daroval předmětný majetek třetí osobě, druhou darovací smlouvou by třetí osoba darovala zmíněný majetek zpět povinnému a následně by opět mohla žádat o vrácení daru ze zákonných důvodů, je to sice trochu komplikovaná konstrukce, ale určitě rovněž i

---

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2007, sp. zn. 20 Cdo 2678/2006

možná. Pokud bychom v celé záležitosti zašli až ab absurdum, mohl by povinný uzavřít se třetí osobou darovací smlouvy na veškerý svůj majetek, což by opravdu byla situace v praxi zajímavá, ale těžko uvěřitelná jako věrohodná, nevýhodou by mohla být dále značná výše daně darovací. Tento příklad potvrzuje, že výjimky (i když jsou někdy potřebné a nelze se bez nich obejít) plodí mezery a tím pádem narušují ucelený systém, což nemůže být považováno za žádoucí.

V běžné praxi se povinný o zdviženém prstu speciálního inhibitoria dozví přímo z exekučního příkazu, ve kterém je poučen o tom, že s majetkem (přesněji řečeno s jednotlivě určenými věcmi nebo právy), který je exekučním příkazem postižen, nesmí nakládat. *„Na základě doručeného exekučního příkazu pak jednotlivé registry (například vozidel, zástav, cenných papírů, nemovitostí apod.) zapíší k postiženým věcem poznámky nařízení exekuce a omezí možnost povinného s věcmi nakládat. Tímto způsobem je tedy v praxi prostřednictvím exekučního příkazu inhibitorium realizováno.“*¹²⁶

Účinky speciálního inhibitoria nastávají okamžikem doručení exekučního příkazu do rukou povinného a zanikají různými způsoby, ideálně pak vymožením předmětné pohledávky. *„Pro právní praxi se může jevit potřebné vyřešit otázku, zda úkony, kterými bylo porušeno speciální inhibitorium, zůstávají neplatnými i v případě následného zastavení exekuce, zastavení exekučního řízení, zamítnutí nebo odmítnutí návrhu na nařízení exekuce odvolacím soudem. K odpovědi na tuto otázku je třeba vyjít z podstaty samotných zde uvedených procesních institutů. Zastavení exekučního řízení připadá v úvahu zásadně tam, kde k vedení řízení nebyly od počátku dány podmínky řízení nebo tyto podmínky později odpadly, avšak s účinky od počátku řízení. V případě odmítnutí návrhu na nařízení exekuce bylo řízení vedeno na základě návrhu, který neměl zákonem předepsané náležitosti. K zastavení řízení či odmítnutí návrhu na nařízení exekuce může dojít jen předtím, než nabude právní moci rozhodnutí o nařízení exekuce (jako rozhodnutí ve věci samé). V případě zamítnutí návrhu na nařízení exekuce nebyly dány předpoklady pro její nařízení. Ve všech výše uvedených případech lze konstatovat, že důvody, pro které není v exekuci pokračováno, se vztahují k počátku exekučního řízení. V případě zastavení exekuce je situace složitější, neboť jde zásadně o případy (avšak s určitými výjimkami), kdy okolnosti vedoucí k zastavení nastaly až po zahájení exekučního řízení nebo se vztahují k samotnému provádění exekuce. Z uvedeného je*

---

¹²⁶ Kasíková, M. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti, 2. vydání, Praha : C.H. Beck, 2010, s. 306

zřejmé, že tam, kde okolnosti případu vedou k závěru, že exekuce podle stavu na počátku řízení vůbec neměla být vedena (nevykonatelný exekuční titul, vady návrhu na nařízení exekuce, nedostatek způsobilosti účastníka řízení a jiné), lze dovodit, že trvání na absolutní neplatnosti úkonů provedených v rozporu se speciálním inhibitoriem i po skončení řízení (exekuce), odporuje smyslu uvedené úpravy, která má za cíl zamezit zmenšování majetku v průběhu exekuce, která je vedena po právu.“¹²⁷

Zamyslel jsem se nad tím, jaký praktický význam a dosah má ustanovení § 47 odst. 5, jedním z možných vysvětlení, proč si výše zmíněné ustanovení vyslouží označení „neměnné“, může být i skutečnost, že se v praxi příliš nevyužívá. Podpůrný důkaz pro toto mé tvrzení spatřuji i ve skutečnosti, že judikatura týkající se speciálního inhibitoria skoro není. Aplikuje se tedy speciální inhibitorium? Co se stane, pokud povinný jemu uloženou povinnost poruší a s majetkem nedovoleně nakládá? Teoreticky je vše jasné, ale praxe může být (a jsem přesvědčen, že také ve většině případů je) odlišná. Uveďme tedy modelovou situaci, která se může běžně naskytnout, povinnému byl exekučním příkazem poškozen televizor, povinný ho ovšem prodal na základě ústní kupní smlouvy (za předpokladu, že ho měl u sebe a nebyl exekučně zabaven) a není známo, kdo se stal jeho neoprávněným nabyvatelem, jak tuto situaci bude exekutor řešit? Mohlo by se zdát jasné, že bude exekutor na exekučním příkazu samozřejmě trvat (stejně tak i na absolutní neplatnosti úkonu povinného) a že bude tedy vydání televizoru po povinném požadovat, tento přístup by jistě byl správný a vcelku předpokladatelný, ovšem rovněž také zdoluhavý, s nejasným výsledkem a tudíž i neefektivní. Místo této trnité cesty se může exekutor ubírat cestou jednodušší a pragmatičtější, která spočívá ve vydání nového exekučního příkazu, kterým postihne jiný majetek povinného (je ovšem třeba podotknout, že běžně vydá exekutor již prvotně exekučních příkazů více, například na majetek nemovitý, movitý, bankovní účet, a není tak této situaci vystaven). Teprve kdyby reálně hrozilo zmaření účelu exekuce (jediným majetkem povinného by byl televizor, který prodal neznámé osobě), byl by exekutor nastalými okolnostmi nucen konat a domáhat se vydání televizoru za účelem jeho zpeněžení, pokud by povinný předmětnou věc dobrovolně neposkytl, neumím si představit, jak by exekutor dosáhl svého cíle, nejspíše by se muselo vést policejní vyšetřování a celá záležitost by mohla mít i dohru před soudem, nehledě na to by se ale teprve tímto postupem dokázala

---

¹²⁷ Kasíková, M. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti, 2. vydání, Praha : C.H. Beck, 2010, s. 306

praktická využitelnost speciálního inhibitoria a slova § 47 odst. 5 by došla naplnění. Další otázkou je, zda-li se povinný porušením zákazu dopouští trestného činu .

Beru-li v potaz výše uvedené úvahy, musím na závěr konstatovat, že i když je to překvapivé, z určitého hlediska se blíží speciální inhibitorium více označení mrtvý než-li živý procesní institut. I z logického hlediska, co je neměnné, dalo by se jistě více a častěji považovat za mrtvé než za živé.

6.1.6 Arrestatorium

Speciální inhibitorium (tedy zákaz povinnému nakládat se svým určitým majetkem) je u některých způsobů exekuce (pouze u těch, kde vystupuje podlužník povinného) doplněno dalším procesním institutem zvaným arrestatorium. S pojmem arrestatorium se v ustanovení zákona nesetkáme, zákonná definice tedy neexistuje. Arrestatorium by se dalo chápat jako specifický účinek, který nastává (stejně jako speciální inhibitorium) na základě exekučního příkazu a který dopadá (na rozdíl od speciálního inhibitoria) na subjekt odlišný od povinného, přesněji na dlužníka povinného. Obsahem arrestatoria je zákaz dlužníku povinného nakládat s pohledávkou povinného, nejčastěji v rozsahu vymáhané částky spolu s příslušenstvím.

Arrestatorium, jak již bylo zmíněno výše, je spojeno jen s některými způsoby exekuce, typicky se jedná o srážky ze mzdy nebo z jiných příjmů a o příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu povinného. Oba tyto způsoby jsou upraveny v občanském soudním řádu. U srážek ze mzdy nebo z jiných příjmů je arrestatoriem postihnout plátce mzdy (obvykle zaměstnavatel povinného), v případě příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu pak samotný peněžní ústav (nejčastěji banka).

Okamžikem doručení exekučního příkazu má plátce mzdy povinnost provádět stanovené srážky ze mzdy povinného a tyto sražené částky povinnému nevyplácet. Plátce mzdy provádí srážky ze mzdy povinného pravidelně do doby, dokud není pohledávka oprávněného uspokojena. Povinnému nesmí být ze mzdy stržena tzv. nezabavitelná částka, jejíž výpočet stanoví nařízení vlády České republiky (je tedy proměnlivá).¹²⁸ Pokud by plátce mzdy arrestatorium porušil, může se oprávněný domáhat toho, aby mu plátce mzdy vyplatil částky, na které by měl právo, kdyby plátce mzdy postupoval podle zákona a své povinnosti splnil.¹²⁹

---

¹²⁸ § 278 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁹ § 296 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Od doručení exekučního příkazu peněžnímu ústavu má peněžní ústav povinnost z účtu povinného až do výše vymáhané pohledávky spolu s jejím příslušenstvím nevyplácet peněžní prostředky, neprovádět na ně započtení a ani jinak s nimi nenakládat. Laická veřejnost tento postup označuje jako zablokování účtu. Zákaz se nevztahuje na částku, která je rovna dvojnásobku životního minima, to upravuje zvláštní právní předpis.¹³⁰ Dříve nešlo exekučně postihnout bankovní účet, na němž byly peněžní prostředky určené k vyplácení prostřednictvím karty sociálních systémů, po upuštění od záměru jejich využívání došlo k zrušení odst. 3 § 303 občanského soudního řádu, který tuto výjimku upravoval. Poruší-li peněžní ústav zákaz nakládat s peněžními prostředky povinného, může se oprávněný domáhat, aby mu peněžní ústav uhradil částku, která by mu náležela, kdyby peněžní ústav postupoval správně.¹³¹

Arrestatorium, jak už jsme řekli, zakazuje určité jednání třetí osobě, týká se ovšem bytostně povinného, jelikož v důsledku omezuje především jeho (arrestatorium tedy představuje velmi podstatný a citelný zásah do svobod povinného), zejména tím, že nemůže svobodně nakládat s peněžními prostředky, které by mu za normálních okolností náležely. Proto je třeba preventivně zabránit tomu, aby povinný exekuci mařil (což je běžné a pochopitelné, jelikož si každý chrání především své zájmy), toho se docílí tím, že se exekuční příkaz doručí nejprve plátcí mzdy a peněžnímu ústavu, teprve pak povinnému, v praxi tomu tak běžně bývá, i když svůj účel toto jednání naplňuje jen v případě přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu (pokud by se povinnému doručil exekuční příkaz v předstihu, mohl by peněžní prostředky z účtu převést a tím částečně nebo zcela zmařit účel exekuce), u srážek ze mzdy jde spíše o zavedený zvyk (i kdyby se povinnému doručil exekuční příkaz dříve než plátcí mzdy, mnoho by povinný nemohl udělat proto, aby srážkám ze mzdy zabránil).

Z výše uvedeného vyplývá, že účinky arrestatoria nastávají většinou dříve než účinky speciálního inhibitoria a někdy se dokonce povinný o exekuci dozví právě prostřednictvím arrestatoria.

---

¹³⁰ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

¹³¹ § 311 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

7 Závěr

Jak vidíme, problematika absolutní a relativní neplatnosti právních úkonů povinného není tak jasná a jednoznačná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Uvedl jsem ustanovení zákona, která se o absolutní a relativní neplatnosti právních úkonů povinného (jinak řečeno o generálním a speciálním inhibitoriu) zmiňují, k pochopení a proniknutí do problematiky ovšem pouhá znalost právních vět většinou nepostačuje, proto jsem se v rámci objasnění obou institutů snažil najít, nastudovat a následně i použít soudní judikatury, která se (míněno v obecné rovině) zabývá především tím, co právními větami sděleno není. Soudní judikatura, i přesto, že není kontinentálním právním systémem považována za významný pramen práva, je jistě podnětná a je velmi přínosné oplývat její znalostí, zvláště pak pro někoho, kdo se chce živit výkonem jednoho z právnických povolání (v mých očích znalost judikatury odděluje osoby znalé od osob méně znalých).

Generální a speciální inhibitorium je v exekučním řádu zapracováno a formulováno správně, a i když mají zákazy povinného nakládat se svým majetkem místy mezery nebo se s nimi pojí nejasné řešení jistých konkrétních situací, o kterých jsem se dozvěděl zejména na základě odborných článků nebo usilovným přemýšlením nad konstrukcemi, které by v praxi mohly nastat, tak primární je, že oba procesní instituty fungují a přispívají k naplnění účelu exekuce, z tohoto důvodu nepovažuji za účelné, aby je zákonodárce v budoucnu radikálně pozměňoval. Každý institut má ale za sebou jinou historii a prošel si odlišnou cestou, dalo by se říci, že první z nich byla lemována trním a ta druhá růžemi (paradoxně ale nemohu říci, která z těchto pěšinek byla lepší, avšak jistě mohu povědět, která byla pro praxi přínosnější).

Generální inhibitorium si prošlo cestou první a během svého vývoje zaznamenalo řadu změn, tou nejdůležitější je jistě to, že se zcela změnily důsledky spojené s porušením jeho zákazu prostřednictvím neplatného právního úkonu povinného. Původně byla s porušením generálního inhibitoria spojena absolutní neplatnost právních úkonů povinného, což mohlo být v počátku považováno za přístup jednoznačný a bezproblémový, ovšem praxe ukázala, že se jedná o řešení nešťastné, povinným zneužitelné a zbytečně tvrdé, občas i bránící naplnění účelu exekuce, všechny tyto vady nemohly být považovány za vítané a akceptovatelné, proto zcela správně přistoupil zákonodárce ke změně. Změna se ovšem neobešla bez rozpačitosti, jelikož původně v návrhu novely exekučního řádu bylo počítáno místo absolutní neplatnosti

s neúčinností, která jistě měla světlé i stinné stránky, ale novela byla nakonec přijata s účinky relativní neplatnosti a koncepce neúčinnosti tak byla odsunuta do pozadí (sám jsem zvědavý, jestli se ještě někdy vrátí a stane se účinnou, pokud ano, mohla by se jeho úprava inspirovat úpravou obsaženou v insolvenčním zákoně), pravý důvod této náhlé změny se asi nikdy nedovíme. A tak tedy do dnešních dnů vítězí relativní neplatnost, která postihuje zakázané právní úkony povinného v rámci inhibitoria generálního.

Speciální inhibitorium se ubíralo cestou druhou a za celou dobu své existence neprošlo pražádnou změnou, stále se s ním pojí účinky absolutní neplatnosti. Jeho paragrafové znění zůstalo zcela nedotčeno řadou novel, kterými exekuční řád prošel. Otázkou je, jak se tato skutečnost dá chápat, původně jsem si myslel, že se speciální inhibitorium v praxi osvědčilo (protože co je přínosné a fungující, nebude se přeci měnit), ale nakonec jsem došel k názoru, že se speciální inhibitorium v praxi příliš často nevyužívá, respektive, že se následky spojené s porušením tohoto procesního institutu běžně nevynucují a netrvá se na nich, což ovšem nemusí být nutně považováno za špatné, především v případě, že bude účelu exekuce dosaženo i tak.

Na tomto místě bych se chtěl rovněž zmínit o obecnějších otázkách a vyjádřit na ně svůj názor.

Exekuce je velmi aktuálním společenským tématem, každým rokem přibývá osob, které jsou exekucí postiženy. Exekuce se stává běžnou součástí života mnoha subjektů, i přesto je ale veřejností vnímána negativně (hlavně tedy z pohledu dlužníků, což je pochopitelné), mnohdy je s ní spojována i tzv. infamující povaha. Exekuční řízení považuji za řízení, ve kterém přímo dochází k realizaci práva. Tato realizace se ovšem ve svých důsledcích dotýká a citelně zasahuje do Ústavou zaručeného práva vlastnit majetek, proto považuji za žádoucí, aby takové zásahy byly činěny jen v rozsahu nezbytném a tak, aby zbytečně nezatěžovaly a neomezovaly osobu povinnou (odlišným přístupem je tvrzení, že povinný se ocitl v roli povinného jen vlastní vinou a to tím, že dobrovolně nesplnil svou povinnost a protože nejednal v souladu s právem, můžeme ho postihnout o to tvrději, tento pohled ovšem nereflektuje situace, kdy se povinný v roli povinného neocitl pouze svým vlastním přičiněním). Myslím si, že právě k tomu by měla úprava exekučního řádu v budoucnu směřovat, současný trend takový je a potvrzuje ho i poslední velká novela exekučního řádu.

Za velký problém považuji skutečnost, že do práva ve stále větší a větší míře proniká postmodernismus, který se projevuje tím, že takřka ke každému právnímu předpisu nebo dokonce ke každé právní normě existuje celá řada výkladů, přičemž se

neví, který z nich je správný a místo hledání „spravedlnosti“ se svádí mezi jednotlivými výklady nelítostný boj, zde se jistě otevírá prostor pro vlastní fantazii a tvořivost autorit, které jednotlivé výklady formulují, ale společnosti jako celku takový stav jistě neprospívá, je jím narušována právní jistota a pokud nejsou jasně nastavená pravidla hry, každý bude hrát po svém, což není žádoucí. V této souvislosti se musím zmínit o novém občanském zákoníku, který se zřejmě bohužel stane chloubou postmodernismu. Již po delší čas vede odborná veřejnost vášnivé diskuze nad jednotlivými ustanoveními tohoto moderního kodexu, mnohdy po přečtení paragrafového znění ani právník neví, jak bylo zákonodárcem zamýšleno a k čemu směřuje. Nedovedu si tedy představit, jak se v novém občanském zákoníku orientuje běžný člověk, který nemá právnické vzdělání.

Právo by mělo sloužit společnosti, běžným lidem, proto nepovažuji za nejšťastnější, pokud se bude lidem vzdalovat, zvláště pokud jde o právo občanské, se kterým se každý setkává den co den. Nevím, jestli nový občanský zákoník směřuje k tomu, aby byl laikem nepochopen a ten byl nucen uchýlit se k vyhledání pomoci u odborníka, ale pokud by tomu tak v praxi nebylo, byl bych příjemně překvapen. Každopádně je snadné kritizovat dosud jen po krátkou dobu účinný kodex, teprve čas ukáže, jak se v praxi osvědčí a jak s ním budou samotní adresáti spokojeni.

8 Seznam použité literatury a jiné zdroje

Odborná literatura

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád, komentář – 1. díl*. Praha : C.H. Beck, 2009, 1579 s., ISBN 978-80-7400-107-9

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád, komentář – 2. díl*. Praha : C.H. Beck, 2009, 1580- 3343 s., ISBN 978-80-7400-107-9

GROSSOVÁ, Marie. *Exekuce na peněžitě plnění v současné právní praxi*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2007. Praha : Linde a.s., 2007, 608 s., ISBN 978-80-7201-621-1

HLAVSA, Petr. *Exekuční řád a zákon č. 119/2001 Sb. s poznámkami a prováděcími předpisy*. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2008. Praha : Linde a.s., 2008, 270 s., ISBN 978-80-7201-704-1

KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 966 s., ISBN 80-7179-901-7

KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, 643 s., ISBN 978-80-7400-179-6

KURKA, Vladimír. *Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce*. null. Praha: ASPI Publishing, 2005, 328 s., ISBN 80-7357-054-8

KURKA, Vladimír. DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha : Linde, 2004, 854 s., ISBN 80-7201-443-9

RADKOVA, Martina. *Exekuce jiné pohledávky*. Praha : Linde a.s., 2009, 200 s., ISBN 978-80-7201-767-6

SCHELLEOVÁ, Illona. LAMKA, Roman. *Exekuce v zrcadle právních předpisů I. Průběh exekučního řízení*. 2. vydání, Ostrava : KEY Publishing, 2007, 114 s., ISBN 978-80-87071-36-6

SCHELLEOVÁ, Illona a kol. *Exekuce*. Ostrava : KEY Publishing, 2008, 216 s., ISBN 978-80-87071-91-5

ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné I*. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, 459 s., ISBN 978-80-7357-468-0

TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, 852 s., ISBN 80-7179-489-9

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha : Linde a.s., 2006, 729 s., ISBN 80-7201-595-8

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha : Linde a.s., 2008, 736 s., ISBN 978-80-7201-726-3

Odborné články z časopisů

ADÁMEK, Radek. Rizika při nabývání nemovitostí od povinného. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 6.

ANDRÁŠEK, Marek. Potřetí k neplatnosti smlouvy o převodu nemovitosti uzavřené povinným v průběhu exekuce. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 3.

BAUDYŠ, Petr. K úsilí o co nejvíce neplatných smluv. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 6.

BENÍKOVÁ, Dagmar. Několik úvah nad připravovanou změnou exekučního řádu. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 6.

DOHNAL, Jakub. Vybrané aktuální otázky odporovatelnosti v občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2010, č. 24.

DOLEŽALOVÁ, Lenka. Zásadní změny v exekučním řízení. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 12.

HANDLAR, Jiří. Právní následky porušení smluvní formy právních úkonů v civilním právu de lege lata a de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2010, č. 18.

HOZMAN, David. Účinky exekučního řízení a dispozitivní oprávnění dědice. *Ad Notam*, 2011, č. 4.

CHALUPA, Luboš. Neplatnost smluv uzavřených povinnou osobou v průběhu exekuce a restituce. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 3.

KÁŇOVÁ, Miroslava. Podruhé k účinkům exekučního řízení a dispozitivnímu oprávnění dědice. *Ad Notam*, 2011, č. 5.

KORBEL, František. PRUDÍKOVÁ, Dana. Nad změnami v exekučním řádu. *Právní rozhledy*, 2009, č. 22.

KORBEL, František. PRUDÍKOVÁ, Dana. Velké změny exekučního práva od 1. ledna 2013. *Právní rozhledy*, 2013, č. 1.

MATES, Jan. MATESOVÁ KOPECKÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 7-8.

PETROV, Jan. Neplatnost právních jednání. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 3.

PREISLER, Pavel. K některým změnám v exekučním řádu. *Právní rozhledy*, 2010, č. 10.

PROŠEK, Jiří. BĚLOHLÁVKOVÁ, Pavla. MEDKOVÁ, Vladimíra. Metodika k střednědobé novele exekučního řádu. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 12.

SVOBODA, Karel. Lze vést současně soudní i exekutorskou exekuci?. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 6.

ŠUSTROVÁ, Daniela. Co nového přinese novela zákona o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 11.

VRCHA, Pavel. K otázce neplatnosti právního úkonu pro nedostatek svobody vůle. *Právní rozhledy*, 2010, č. 2.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 286/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a kterým se mění řada dalších zákonů

Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2007, sp. zn. 33 Odo 808/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 1998, sp. zn. 3 Cdon 1522/96

Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. července 2009, sp. zn. II ÚS 315/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 29 Odo 409/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2005, sp. zn. 26 Cdo 404/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2012, sp. zn. 30 Cdo 1560/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. srpna 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 3614/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. říjen 2001, sp. zn. 25 Cdo 2523/99

Nález Ústavního soudu ze dne 6. dubna 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 23 Cdo 472/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 2004, sp. zn. 22 Cdo 1772/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2005, sp. zn. 28 Cdo 1077/2005

Nález Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2012, sp. zn. 30 Cdo 2677/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sp. zn. 25 Cdo 1702/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. srpna 2005, sp. zn. 33 Odo 687/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2009 , sp. zn. 33 Odo 1560/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. října 2006, sp. zn. 33 Odo 519/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 1237/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2006, sp. zn. 32 Odo 698/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2007, sp. zn. 30 Cdo 3540/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 22 Cdo 1411/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2001, sp. zn. 22 Cdo 1206/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. září 1954, sp. zn. Cz 128/54

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2008, sp. zn. 20 Cdo 833/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. října 1999, sp. zn. 22 Cdo 910/1998

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 12. 1994, sp. zn. 19 Ca 538/94

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 29 Odo 1070/2006

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2009, sp. zn. 22 Cdo 4111/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2007, sp. zn. 20 Cdo 2678/2006

Elektronické zdroje

www.profipravo.cz

www.

9 Résumé

J'ai choisi la caducité absolue et relative des actes juridiques imposée à la procédure exécutoire comme sujet de mon mémoire de maîtrise, parce qu'il m'a semblé actualité (par rapport à l'entrée en vigueur de l'amendement sur le règlement exécutoire de même que le règlement civil judiciaire), pratiquement utilisable et non complètement habituel. Pendant mes études, je me suis intéressé sur la problématique du droit exécutoire. J'ai eu pratiqué comme expérience chez exécuteur judiciaire et rencontré une exécution dans mon entourage proche. On pourrait dire que j'ai pu regarder la problématique les yeux des deux côtés de la barricade. Ces expériences positives de même que négatives ont influencé mon point de vue des exécuteurs judiciaires, des personnes obligées, un déroulement de la procédure exécutoire et en fin de compte à l'ensemble du règlement exécutoire. Pendant l'écriture de mon mémoire de maîtrise, je me suis efforcé bien sûr puiser aux toutes sources accessibles, qui traiteraient de la problématique de la caducité absolue et relative des actes juridiques imposée à la procédure exécutoire. Je me permets d'affirmer qu'il n'y a pas vraiment beaucoup de sources utilisables. Une monographie écrite en tchèque de ce sujet n'existe pas jusqu'à présent, des livres spéciaux qui s'occupent de droit exécutoire se concernent le thème seulement très marginalement, pour cette raison j'ai décidé utiliser des articles spécialisés publiés surtout aux périodiques de droit comme une source principale. Ces articles sont très suggestifs et dans certains cas ils traitent aussi des situations confuses et leurs solutions possibles théoriques, et solutions judiciaires qui apportent les réponses justifiées aux questions contentieuses, qui ont apparu à la pratique judiciaire.

Mon mémoire de maîtrise est structuré aux cinq chapitres, qui sont divisés aux sous-chapitres. Le texte tout seul est complété des notes. Les premiers deux chapitres forment une part générale, restants trois parts spéciales.

Dans le premier chapitre je cite une définition de l'acte juridique, je mentionne leurs genres et puis je décris et caractérise des exigences de l'acte juridique. Le deuxième chapitre concerne la caducité absolue et relative. Dans cette part je présente des attributs principaux de toutes les deux conceptions, j'ébauche leurs évolutions historiques, puis des avantages et désavantages de toutes les deux attitudes et ça, par quoi elles se distinguent mutuellement. Le troisième chapitre traite de la notion d'exécution, où je cite quelles sortes d'exécutions connaît l'ordre tchèque juridique. Vers la fin de chapitre j'ai permis une courte mention de l'impact de l'amendement étendu de règlement exécutoire, qui est

entré en vigueur par intérim du choix du sujet du travail à sa remise. Quatrième chapitre concerne un déroulement de la procédure exécutoire avec une mention de l'efficacité des inhibiteurs particulier pour une personne obligée. Dans cinquième chapitre je répartis des actes juridiques une personne obligée, leur caducité absolue et relative, des instituts procédurals d'inhibitor général et spécial, je décris une évolution tous les deux institutions dans la fuite du temps et je m'efforce réfléchir aux problèmes et aux situations confuses, qui sont déjà arrivés en pratique ou qui peuvent arriver à la vie pratique par rapport à toutes les deux interdictions. Je m'oriente aussi vers éviter possible toutes les deux institutions obligées. Dernier chapitre je termine de l'éclucidation de l'institut suivant de procédure, lequel est arrestatorium.

Pendant l'écriture j'ai utilisé surtout des termes actuels des actes juridiques. Dans les sections, où je mentionne l'évolution historique je suis parti bien sûr de l'état d'époque, à présent n'efficace plus. En interprétation les règlements juridiques j'ai utilisé surtout un méthode explication logique et un méthode grammatical-sémantique, exceptionnellement le méthode de l'explication systematique. Dans le cas de la comparaison des termes précédents et postérieurs du règlement exécutoire j'ai utilisé un méthode comparistique. Par endroits on découvre mes observations personnelles sur les questions différentes ou les réflexions de lege ferenda.